

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

«__» «червня» 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

**Тема: «Фінансові ресурси підприємства, їх планування та шляхи
підвищення ефективності використання»**

Виконав(ла): Мурад БАТТ

Керівник: кандидат економічних наук Марина ЄВТУШЕНКО

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - к. е. н. доцент Марина ЄВТУШЕНКО

другий розділ - к. е. н. доцент Марина ЄВТУШЕНКО

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«19» травня 2023 р.

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти БАТТУ Мураду Сагіровичу

(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Фінансові ресурси підприємства, їх планування та шляхи підвищення ефективності використання» затверджена наказом ректора від 20.04.2023 № 530 /ст.
2. Термін виконання роботи: з 22.05.2023 до 25.06.2023.
3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, дані обліково-інформаційної системи підприємства, фінансова, податкова, статистична звітність підприємства.
4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансових ресурсів підприємства

1.2. Інформаційне забезпечення планування та використання фінансових ресурсів підприємства

1.3. Фінансово-економічний паспорт ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»
Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансових ресурсів підприємства

2.2. Організаційні засади планування та використання фінансових ресурсів підприємства

2.3. Шляхи удосконалення планування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Сутність фінансових ресурсів підприємства. ЛИСТ 2. Інформаційне забезпечення планування і використання фінансових ресурсів підприємства. ЛИСТ 3. Фінансово-економічний паспорт підприємства. ЛИСТ 4. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансових ресурсів підприємства. ЛИСТ. 5. Організаційні засади планування і використання фінансових ресурсів підприємства. ЛИСТ. 6. Шляхи удосконалення планування і використання фінансових ресурсів підприємства.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	22.05.2023 – 28.05.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	29.05.2023 – 04.06.2023	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну магістерську роботу. 4. Підготовка виступу.	05.06.2023 – 08.06.2023	
4	1. Переpletення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	09.06.2023 – 11.06.2023 12.06.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	к. е. н. Марина ЄВТУШЕНКО		
РОЗДІЛ 2	к. е. н. Марина ЄВТУШЕНКО		

8. Дата видачі завдання: «19» травня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Марина ЄВТУШЕНКО

(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Мурад БАТТ

(підпис здобувача)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1. Сутність фінансових ресурсів підприємства.....	10
1.2. Інформаційне забезпечення планування та використання фінансових ресурсів підприємства.....	22
1.3. Фінансово-економічний паспорт ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»	33
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» ТА ШЛЯХИ ПІДВИШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.....	40
2.1. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансових ресурсів підприємства	40
2.2. Організаційні засади планування та використання фінансових ресурсів підприємства.....	49
2.3. Шляхи удосконалення планування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис».....	53
Висновки до розділу 2.....	73
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	84

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Фінансові ресурси підприємства, їх планування та шляхи підвищення ефективності використання»: 83 стор., 2 рис., 19 табл., 44 літературне джерело.

Мета кваліфікаційної роботи – підвищення ефективності планування та використання фінансових ресурси підприємства

Об’єкт дослідження – процес планування та використання фінансових ресурси підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів планування та використання фінансових ресурси підприємства в умовах ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис».

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності підприємств.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ПІДПРИЄМСТВО, ПЛАНУВАННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ВИКОРИСТАННЯ, ШЛЯХИ, ПІДВИЩЕННЯ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

ВСТУП

Актуальність проблеми. В умовах воєнного стану фінансово-економічні умови функціонування економіки, що складаються в Україні, характеризуються кризовим станом підприємств. Причинами цього є військові дії, окупація територій, релокація суб'єктів господарювання, постійні зміни у податковому законодавстві, дестабілізація фінансового ринку, зниження рівня централізованого фінансування.

Процес функціонування будь-якого підприємства має циклічний характер. У межах одного циклу здійснюється залучення необхідних фінансових ресурсів, поєднання їх у виробничому процесі, реалізація виробленої продукції та отримання фінансових результатів. Від ступеня ефективності процесу трансформації фінансових ресурсів в основні та оборотні кошти, а також у засоби стимулювання робочої сили залежить фінансовий добробут підприємства в цілому та його працівників зокрема. Управління фінансовими ресурсами в умовах переходу до ринкових відносин набуває першорядного значення, оскільки це єдиний вид ресурсів підприємства, який здатний у мінімальні терміни трансформуватися у будь-який інший його вид.

Актуальність теми полягає в тому, що перед будь-яким підприємством або організацією з особливою гостротою стоїть питання про раціональне формування фінансових коштів, які б дозволили, з одного боку, забезпечити поточні господарські потреби, а з іншого - забезпечили б формування економічного потенціалу в майбутньому. Як показує практика, без наявності відповідного механізму підприємства цю проблему самостійно не вирішать.

Питання аналізу та управління фінансовими ресурсами підприємства розглядаються у працях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів. Ними розроблено моделі управління окремими елементами активів і пасивів підприємства: грошима, капіталом, інвестиційної діяльністю та інших. Проте, слабо досліджено проблеми, пов'язані зі збільшенням і оптимізацією

фінансових ресурсів підприємства. Практична значимість та необхідність вивчення цієї проблеми зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи – підвищення ефективності планування та використання фінансових ресурси підприємства.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки наступних **завдань**:

- визначити сутність фінансових ресурсів підприємства;
- систематизувати інформаційне забезпечення планування та використання фінансових ресурсів підприємства;
- сформувати фінансово-економічний паспорт ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»;
- проаналізувати склад, структуру, динаміку джерел фінансових ресурсів підприємства;
- систематизувати організаційні засади планування та використання фінансових ресурсів підприємства;
- обґрунтувати шляхи удосконалення планування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис».

Об'єкт дослідження – процес планування та використання фінансових ресурси підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів планування та використання фінансових ресурси підприємства в умовах ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис».

Методи дослідження. Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, податкової, статистичної звітності ТОВ

«Завод мінеральних добрив «Базис» .

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності підприємств.

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 83 сторінках друкованого тексту, у тому числі 19 таблиць, 2 рисунка та 2 додатка на 10 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 44 найменування і подано на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансових ресурсів підприємства

В економічній науковій та практичній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх змісту та ролі у відтвореному процесі. Багато визначення, що містяться у словниках та науковій літературі, не відповідають сутності фінансових ресурсів або розкривають її не повністю.

Фінансові ресурси є сукупністю фондів грошових коштів, які перебувають у розпорядженні держави, підприємств та організацій, створюються в процесі розподілу та перерозподілу сукупного суспільного продукту та національного доходу.

Фінансові ресурси - це виражена у грошах частина національного доходу, сконцентрована безпосередньо у державі чи підприємствах для використання на цілі розширеного відтворення та на загальнодержавні потреби. Фінансові ресурси як грошові накопичення та грошові фонди створюються підприємствами, об'єднаннями, організаціями, державою у порядку розподілу та перерозподілу суспільного продукту та національного доходу.

Фінансові ресурси є сукупністю доходів, відрахувань та надходжень, які перебувають у розпорядженні підприємств, організацій та держави та спрямовуються на задоволення суспільних потреб з метою розширення виробництва та зростання матеріального добробуту народу.

Фінансові ресурси - це кошти, що є в розпорядженні підприємств. Проте кошти – це самостійна економічна категорія. У їхнє поняття вкладаються кошти підприємств, що знаходяться на рахунках в установах банків, у касах тощо. Враховуються вони на активних рахунках бухгалтерського обліку підприємств та відображаються в активі їхнього балансу.

Фінансові ресурси – це джерела коштів підприємств, спрямовані формування активів. Ці джерела бувають власні, позикові та залучені. Відображаються вони у відповідних розділах пасиву балансу. Фінансові ресурси – це власний, позиковий та залучений грошовий капітал, який використовується підприємством для формування своїх активів та здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання відповідних доходів та прибутку.

Наведені визначення фінансових ресурсів вказують на місце створення ресурсів та належність їх до суб'єктів фінансових відносин. Але не вказується джерело їх створення та призначення.

Вітчизняний вчений Косова Т.Д. визначає фінансові ресурси як централізовані та децентралізовані грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу та перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту та національного доходу та призначаються для використання відповідно до завдань соціально-економічного розвитку суспільства та трудових колективів окремих підприємств. У цьому вся визначенні чіткіше вказується цільове призначення фінансових ресурсів, але з джерело створення.

Щоби сформулювати поняття «фінансові ресурси», необхідно виходити, перш за все, з поняття «ресурси». Слово «ресурси», походить від французького терміна, що означає допоміжний засіб, який може бути використаний з певного джерела (запаси, засоби, матеріали тощо) на певні цілі. У економічній теорії ресурси прийнято розділяти чотирма групи: природні, матеріальні, трудові, фінансові.

Тому, враховуючи специфічність поняття фінансів підприємств, визначення поняття фінансових ресурсів підприємств можна навести ті критерії, яким вона має відповідати. А саме:

- Джерело створення фінансових ресурсів;
- форма виявлення фінансових ресурсів;
- цільове призначення фінансових ресурсів.

Найбільш повне визначення фінансових ресурсів надає Ярошевська О.В. На основі його визначення фінансових ресурсів держави, можна сформулювати визначення фінансових ресурсів підприємств, характеризуючи їх як грошові накопичення та доходи, що створюються в процесі розподілу та перерозподілу виручки та прибутку та зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб. У цьому визначенні виражені економічна основа, зв'язок фінансових ресурсів із відтвореними процесами, форми їх виявлення. Хоча слід зазначити, що у наведеному визначенні не враховується можливість безфондового існування фінансових ресурсів.

У економічній літературі зустрічаються різні визначення межі функціонування фінансових ресурсів. Поняття «кошти» значно ширше ніж «фінансові ресурси». Фінансові ресурси завжди виступають у грошовій формі. А кошти стають фінансовими ресурсами тоді, коли вони акумулюються у відповідних фондах, які мають певний порядок створення та використання.

Характерною рисою фінансових ресурсів і те, що вони, на відміну коштів, висловлюють не зміна форм вартості, а фінансовий результат процесу відтворення. Фінансові ресурси свідчать про наявні можливості економічного та соціального розвитку.

Структура фінансових ресурсів розглядається в тісному зв'язку із вартісною структурою продукції, що виробляється підприємством:

- за джерелами створення;
- за напрямками використання.

Завдяки такому розгляду стає можливим визначити рівень використання фінансових ресурсів підприємств у розподільчих процесах; дати характеристику ефективності функціонування фінансового механізму; простежити рух кожної складової фінансових ресурсів.

За джерелами створення у складі фінансових ресурсів підприємства виділяються:

- внески засновників (учасників, акціонерів);

- прибуток;
- заробітна плата;
- амортизація;
- цільове фінансування;
- благодійні внески.

Велика частка фінансових ресурсів створюється за рахунок прибутку. Крім того, частина фінансових ресурсів виражає перенесену вартість основних фондів (амортизаційні відрахування). Загалом, основна частина фінансових ресурсів є грошовим надходженням новоствореної вартості на підприємстві.

За видатками чи напрямками використання до складу фінансових ресурсів відносять:

- витрати розвиток економіки підприємства;
- витрати на соціально-культурні заходи;
- витрати розвиток науки;
- надання благодійної допомоги;
- витрати обслуговування залучених фінансових ресурсів;
- інші витрати підприємства.

Зрештою, напрями використання фінансових ресурсів можна поділити на три групи:

- поповнення фонду відшкодування;
- формування фонду споживання;
- формування фонду накопичення.

Розгляд фінансових ресурсів за джерелами створення у зв'язку з напрямками використання має значення визначення межі функціонування фінансових ресурсів.

На рівні підприємства фінансові ресурси - це частина грошових надходжень та доходи, які призначені для виконання фінансових зобов'язань та здійснення витрат на забезпечення розширеного відтворення.

Виробнича та фінансова діяльність підприємств починається з формування фінансових ресурсів, достатність яких є передумовою

стабільності функціонування підприємства, постійного збільшення темпів виробництва, зростання рівня конкурентоспроможності підприємства над ринком. Перспективи розвитку підприємства визначаються його можливостями у накопиченні та залученні фінансових ресурсів.

Для ефективного функціонування підприємства важливе значення має визначення оптимальної потреби у фінансових ресурсах, забезпечення структури, джерел формування та обґрунтованих напрямів їх використання.

Формування фінансових ресурсів підприємства може здійснюватися за рахунок власних коштів, за рахунок коштів, що мобілізуються на фінансовому ринку, а також за рахунок коштів, отриманих у порядку перерозподілу.

Проаналізувавши ряд трактувань власних фінансових ресурсів підприємства, можна запропонувати таку структуру (рис.1.1).

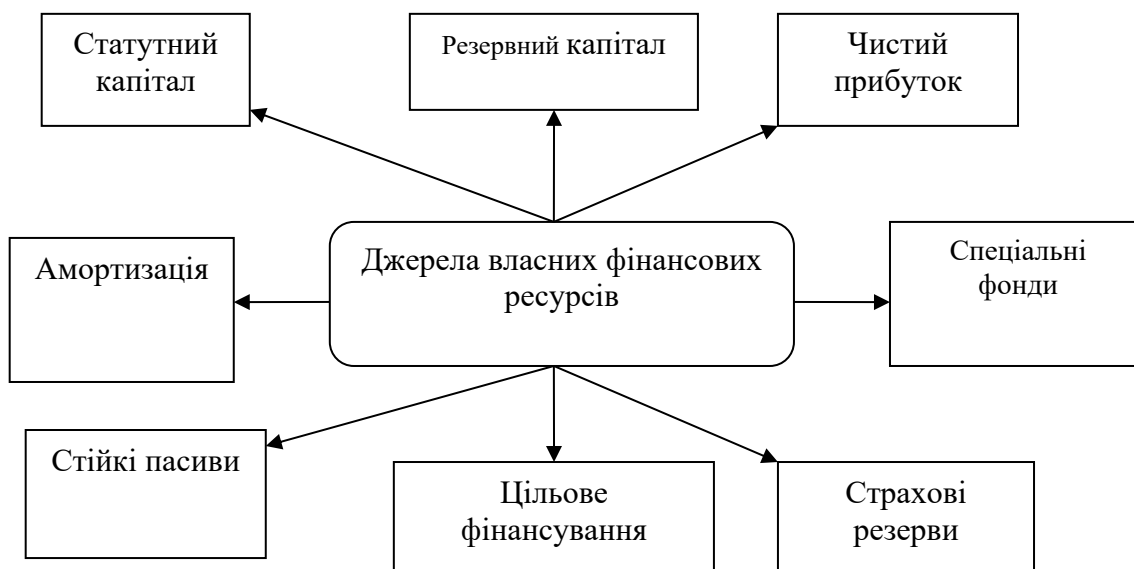

Рис. 1.1 – Джерела власних фінансових ресурсів підприємства

Джерело: власна розробка

У разі ринкової економіки фінансисти дедалі частіше використовують поняття «капітал». А з ухваленням НП(С)БО цей термін застосовується і вітчизняними бухгалтерами-практиками та економістами. Капітал є реальним об'єктом, який можна постійно проводити з метою отримання нових доходів фірми та виконання нею своїх зобов'язань. Тобто капітал – це об'єктивний фактор виробництва, частина фінансових ресурсів, що використовуються

підприємством у своїй діяльності. Тобто капітал є перетвореною формою фінансових ресурсів. І тому ми не можемо ототожнювати поняття «фінансові ресурси» та «капітал».

Принципова відмінність між капіталом та фінансовими ресурсами полягає в тому, що у будь-який момент часу фінансові ресурси більші або рівні капіталу підприємства. При цьому, якщо «фінансові ресурси» дорівнюють «капіталу», то це означає, що підприємство не має жодних фінансових зобов'язань.

У реальному житті не може бути рівності між фінансовими ресурсами та капіталом. Але за стандартною звітністю неможливо простежити різницю між цими двома поняттями, оскільки в ній представлені не фінансові ресурси, а їх перетворені форми - зобов'язання та капітал.

Важливо наголосити, що фінансові ресурси окремого підприємства та держави в цілому взаємопов'язані. І для вирішення проблем формування та використання фінансових ресурсів необхідний виважений, чітко налагоджений, економічно обґрунтований фінансовий механізм їх створення та використання.

Джерелами створення фінансових ресурсів підприємств є внески засновників, прибуток, амортизаційні відрахування, цільові надходження, кредити всіх форм, кредиторська заборгованість підприємства.

Початкові фінансові ресурси, що формують статутний фонд підприємства, спрямовуються до основних та оборотних фондів. У процесі використання основних фондів формується такий вид фінансових ресурсів, як амортизаційні відрахування. Забезпечення формування обігових фондів здійснюється за рахунок обігових коштів.

Амортизаційні відрахування є специфічний вид цільових фінансових ресурсів. У кругообігу коштів вони відображають перенесену на готову продукцію вартість основних засобів, їх знос у процесі експлуатації. З іншого боку, у виручці від цього сума сприймається як цільовий дохід, призначений для простого відтворення основних засобів. Амортизаційні відрахування є

важливим чинником підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, постійним джерелом фінансування їх розвитку, підтримки діючого виробництва в умовах незначної рентабельності господарювання, однак, суму власного капіталу підприємства вони не збільшують, а лише є засобом його реінвестування. З цих позицій амортизаційні відрахування є фінансовими ресурсами підприємства, призначення яких полягає у накопиченні коштів у розмірах, необхідних для відтворення в натуральній формі, що вибувають з виробництва після закінчення нормативного терміну служби основних фондів або їх корисного використання.

Відповідно до Податкового Кодексу України основні фонди підприємств поділяються на 4 групи:

- будови, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, у тому числі житлові будинки та їх частини (квартири та місця загального користування);

- автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, інше конторське (офісне) обладнання та пристрої до них;

- електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, їх програмне забезпечення, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони та рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів);

- будь-які інші основні фонди.

Амортизаційні відрахування визначаються з вартості груп основних фондів, пооб'єктний облік ведеться лише у 1-й групі. Норми амортизації встановлюються у відсотках до балансової вартості кожної з груп основних фондів на початок звітного (податкового) періоду у такому розмірі (з розрахунку на квартал): перша група -2%; друга - 10%; третя - 6%; четверта - 15%.

Відповідно до чинних законодавчих актів підприємства формують

власну амортизаційну політику, яка складається з сукупності способів управління порядком нарахування та використання амортизаційних відрахувань. Ефективність амортизаційної політики залежить від того, наскільки точно визначено терміни експлуатації активів, що вводяться в дію, а також від вибору підприємства методу нарахування амортизації.

Механізм управління амортизаційними відрахуваннями має бути спрямований збільшення обсягів власних фінансових ресурсів. Однак при цьому необхідно враховувати, що зростання амортизаційних відрахувань зменшує обсяг чистого прибутку від операційної діяльності та навпаки. Тому підприємства мають будувати таку фінансову політику, щоб забезпечувати оптимізацію як суми амортизаційних відрахувань, а й обсяг чистий прибуток.

Поняття «основний капітал» включає кошти, а також незавершені довгострокові інвестиції, нематеріальні активи та нові довгострокові фінансові інвестиції. Основні засоби характеризують сукупність матеріальних активів підприємства у формі засобів праці, які багаторазово беруть участь у виробничому процесі та переносять на продукцію свою вартість частинами. У практиці обліку до них відносять кошти праці всіх видів з терміном використання понад рік і вартістю понад 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Оборотний капітал – частина капіталу, вкладена у поточні активи, займає важливе місце у майні підприємства займає. Елементами оборотних засобів є: предмети праці (сировина, матеріали, паливо); готова продукція на складах підприємства; товари для перепродажу; кошти у розрахунках, короткострокові фінансові вкладення (інвестиції), кошти. Оборотні фонди складаються з виробничих фондів та фондів обігу.

Забезпеченість підприємства оборотними коштами, а також основними фондами, безпосередньо впливає на його фінансово-господарську діяльність. Недостатність цих коштів веде до незабезпеченості виробничого процесу, нераціональне та неефективне їх використання звужує виробничі та фінансові можливості підприємства.

Прибуток є формою фінансових ресурсів, прирощених підприємством у його господарську діяльність. Зростання прибутку як фінансового ресурсу характеризується його використанням розширення виробництва підприємства. У загальному вигляді обсяг прибутку залежить від трьох компонентів: доходів, витрат та податків, сплачених до бюджету.

Аналіз доходів та витрат розкриває причини їх змін. Тому всі рекомендації, зроблені за Звітом про фінансові результати, збільшення доходів і скорочення витрат, актуальні виявлення резервів зростання прибутку. У звіті про фінансові результати виділено статті, які дозволяють визначити фінансовий результат від звичайної та надзвичайної діяльності, а також у складі звичайної діяльності – від основної та іншої діяльності (фінансової та інвестиційної).

На розмір прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, впливають величина податків, що сплачуються підприємством, незалежно від бази оподаткування.

Одна частина прибутку у вигляді податків надходить до бюджету держави та використовується на потреби суспільства, а друга частина залишається у розпорядженні підприємства, з якої проводяться відрахування до благодійних фондів, виплата відсотків, економічних санкцій та інших витрат, що покриваються за рахунок прибутку.

Чистий прибуток розподіляється відповідно до Статуту підприємства. За рахунок чистого прибутку виплачуються дивіденди акціонерам, створюються фонди накопичення, споживання, резервний фонд, частина прибутку спрямовується на поповнення власного оборотного капіталу, реноваційний фонд та інші цілі. Фонд накопичення використовується переважно фінансування витрат за розширення діяльності, технічне переозброєння, впровадження нових технологій тощо.

Фонд споживання може використовуватись на колективні потреби (витрати на утримання об'єктів культури та охорони здоров'я, проведення оздоровчих та культурно-масових заходів) та індивідуальні (винагорода за

підсумками роботи за рік, матеріальна допомога, вартість путівок у санаторії та будинки відпочинку, стипендії студентам, часткова оплата харчування та проїзду, допомоги при виході на пенсію тощо). Використання коштів на споживання визначається двома основними факторами: дивідендною політикою підприємства та політикою соціальних виплат. Якщо збільшення коштів, спрямованих на споживання, супроводжується зростанням продуктивності праці, зниженням коефіцієнта плинності кадрів, підвищенням рівня кваліфікації працівників, використання прибутку споживання є економічно ефективним.

На підставі узагальнення наявних підходів до складання джерел позикових та залучених фінансових ресурсів підприємства можна запропонувати таку структуру (рис. 1.2).

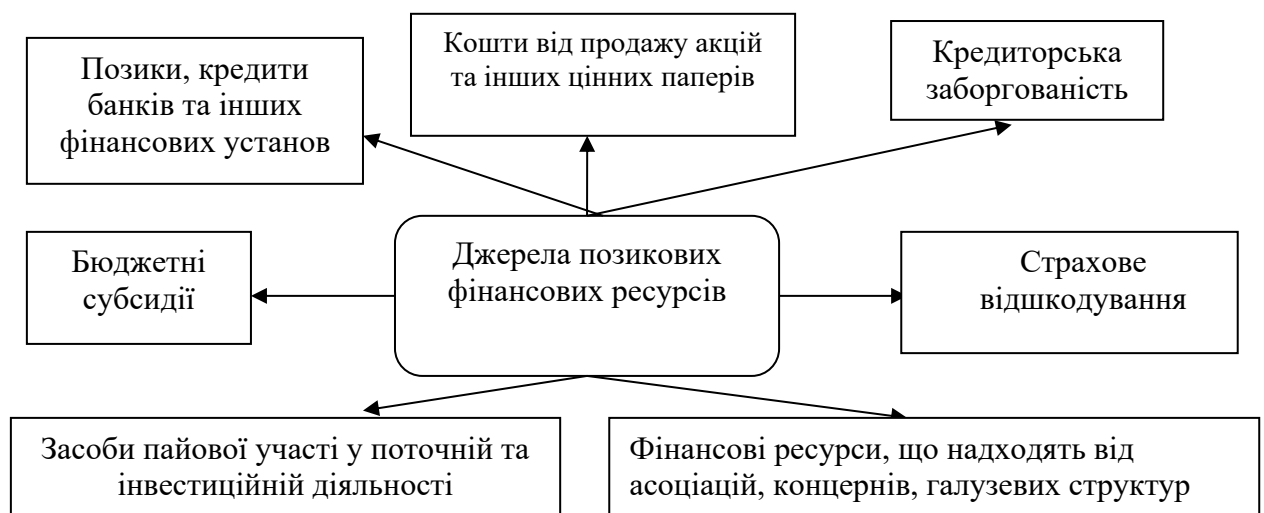

Рис. 1.2 – Джерела запозичених фінансових ресурсів підприємства

Джерело: власні розрахунки

Особлива увага підприємств у сучасному розвитку підприємництва заслуговує на зовнішнє фінансування за допомогою позичкового капіталу, що є кредитним фінансуванням і має використовуватися в діяльності підприємств, на нашу думку, ширше, ніж це відбувається зараз, коли лише через нестачу власних джерел фінансування підприємство звертається за кредитом.

Низький рівень кредитування українських підприємств можна пояснити високою вартістю кредиту, недостатнім заставним забезпеченням кредиту,

складністю отримання довгострокового кредиту. Крім того, додаткові фінансові вкладення потрібні саме “проблемним” підприємствам, а банки охочіше надають кредити тим, які мають значний стабільний оборот та дохід.

Залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел шляхом додаткової емісії акцій є складним та дорогим процесом. Тому до цього джерела формування фінансових ресурсів слід вдаватися лише у вкрай обмежених випадках. Надання бюджетних субсидій та дотацій є однією з форм державного регулювання процесу формування фінансових ресурсів у тих галузях промисловості, де погіршення показників господарської діяльності не залежить від дій внутрішніх чинників. Через вплив технічних, технологічних та природних умов виникають обставини, які не дозволяють підприємствам працювати рентабельно та витримувати ринкову конкуренцію. Тому кризовий стан у таких галузях, як сільське господарство, вугільна промисловість, машинобудування не можна подолати без допомоги з боку держави, - за рахунок бюджетних коштів здійснюється фінансування капітальних вкладень.

Досліджуючи переваги використання власних та позикових ресурсів підприємства, доцільно розглянути їх у порівнянні (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Порівняння власних та позикових ресурсів підприємства

Критерій оцінки	Власні ресурси	Позикові ресурси
Переваги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Простота залучення 2. Висока віддача за критерієм норми прибутку на капітал 3. Зменшення ризику небезпеки фінансової стійкості та банкрутства капіталу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Широкі можливості залучення 2. Забезпечення зростання фінансового потенціалу підприємства за необхідності зростання темпів зростання обсягу його виробництва
Недоліки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обмежений обсяг залучення 2. Зменшення можливостей суттєвого розширення господарської діяльності підприємства у періоди сприятливої кон'юнктури ринку 3. Неможлива приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикових фінансових ресурсів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Складність залучення коштів 2. Необхідність надання відповідних гарантій чи застави 3. Зниження норми прибутку активів за рахунок сплачених відсотків за кредит 4. Зниження фінансової стійкості підприємства та, відповідно, зростання ризику банкрутства

Джерело: власні розрахунки

З проведеного аналізу можна дійти висновку у тому, що це підприємство, використовує лише власні фінансові ресурси, має найвищу фінансову стійкість, але обмежує темпи свого розвитку.

На підставі проведеного аналізу можна дійти висновку про те, що підприємство, яке використовує залучені фінансові ресурси, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку та можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, проте більшою мірою генерує фінансовий ризик та загрозу банкрутства.

В умовах адміністративно-командної системи формування та розподілу фінансових ресурсів їх угруповання у централізованих та децентралізованих фондах коштів визначалося через директивне планування фінансів. Така надмірна централізація ресурсів послаблювала економічні стимули розширення виробництва, що негативно позначалося результатах фінансово-господарську діяльність підприємства.

На сучасному ж етапі в умовах ринкової економіки, коли підприємства самі визначають напрями своєї діяльності, перед багатьма з них стоїть питання про управління фінансовими ресурсами, тобто формування, розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення максимальної економічної вигоди та сталого розвитку підприємства у поточному та перспективному періодах.

Розподіл фінансових ресурсів пов'язаний з оцінкою пріоритетності вкладення коштів підприємства у той чи інший вид продукції чи діяльності. До таких пріоритетів належать: соціальні пріоритети – фінансування об'єктів соціально-культурної та побутової сфери, екологічних об'єктів, благодійних заходів; ринкові пріоритети - облік балансу попиту та пропозиції на продукцію та послуги; пріоритети розвитку – фінансування капітального будівництва промислових об'єктів, розробка та виробництво наукомісткої продукції.

1.2. Інформаційне забезпечення планування та використання фінансових ресурсів підприємства

Методика аналізу ефективності формування фінансових ресурсів має такі етапи.

1. Аналіз структури та динаміки джерел коштів підприємства.

2. Аналіз власного капіталу, саме:

- аналіз динаміки та структури власного капіталу;
- аналіз руху власного капіталу;
- аналіз формування прибутку.

3. Аналіз зобов'язань, саме:

- аналіз довгострокових та поточних зобов'язань;
- аналіз кредиторської заборгованості.

4. Аналіз ефективності залучення джерел коштів, саме:

- аналіз коефіцієнтів оборотності джерел;
- аналіз рентабельності джерел коштів;
- аналіз ефективності залучення позикових коштів

Для аналізу структури та динаміки джерел коштів підприємства використовуються дані про джерела фінансових ресурсів, що відображаються у балансі за такими статтями: власний капітал, забезпечення майбутніх витрат та платежів, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів. Інформація, що наводиться у пасиві балансу, дає можливість визначити зміни у структурі власного та позикового капіталу; розмір залученого в обіг довгострокового та короткострокового позикового капіталу.

Фінансове становище підприємства у часто залежить від цього, які засіб має підприємство, звідки вони взялися і куди вкладено. Велике значення для самостійності та незалежності підприємства має власний капітал. Від оптимальності співвідношення власного та позикового капіталу значною мірою залежить фінансовий стан підприємства. У зв'язку з цим під час аналізу

джерел формування капіталу для підприємства проводиться оцінка структури джерел фінансових ресурсів - пасиву балансу.

Структура джерел фінансових ресурсів характеризується трьома показниками:

- коефіцієнтом фінансової незалежності:

$$K_{фн} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{валюта балансу}} \quad (1.1)$$

де $K_{фн}$ - коефіцієнт фінансової незалежності;

ВК - власний капітал;

ВБ — загальний капітал (валюта балансу);

- коефіцієнтом фінансової залежності:

$$K_{фз} = \frac{\text{позиковий капітал}}{\text{валюта балансу}} \quad (1.2)$$

де $K_{фз}$ — коефіцієнт фінансової залежності;

ЗК — позиковий капітал;

ВБ — загальний капітал (валюта балансу);

- коефіцієнтом фінансового ризику:

$$K_{фр} = \frac{\text{позиковий капітал}}{\text{власний капітал}} \quad (1.3)$$

де $K_{фр}$ - коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля);

ЗК - позиковий капітал;

ВК - власний капітал.

Чим вище рівень першого показника і нижче рівень другого і третього, тим більше стійкий фінансовий стан підприємства.

Вчені-економісти по-різному оцінюють оптимальність співвідношення власного та позикового капіталу (наприклад, 70:30; 60:40; 50:50). На нашу думку, це залежить від конкретних умов господарювання, фінансової політики держави, від оборотності капіталу. На тих підприємствах, де коефіцієнт оборотності низький, плече фінансового важеля не повинно бути більше 0,5, а на підприємствах, де оборотність капіталу висока, цей показник може бути більшим за 1.

На наступних етапах аналізу необхідно вивчити динаміку та структуру власного та позикового капіталу, з'ясувати причини змін окремих їх складових та дати оцінку цим змінам за аналізований період.

Розділ балансу «Власний капітал» зазнав найсерйозніших структурних змін до умов переходу до НП(С)БО. Вони викликані новим змістом понять «капітал» та «зобов'язання», що ґрунтуються на МСБО. З розділу 1 пасиву вилучено зобов'язання, які: не є власним капіталом (резерви майбутніх витрат та платежів, цільове фінансування, доходи майбутніх періодів); не відносяться до реальних зобов'язань і взагалі не підлягають визнанню у балансі (фонди економічного стимулювання, фінансування капітальних вкладень).

У результаті балансу тепер включається лише сплачена вартість статутного капіталу, що у зверненні. Окремою статтею виділено пайовий капітал, формування та використання якого має деякі особливості відповідно до чинного законодавства. Додатковий капітал поділено на 2 статті: додатковий капітал, що дорівнює емісійному доходу; інший додатковий капітал. На відміну від МСБО, стаття «Інший додатковий капітал» включає частину резервів капіталу – так звані резерви переоцінки (переоцінка необоротних активів).

Підсумок цього розділу балансу визначається таким образом: постійні (стійкі) пасиви (П4) - це власний капітал або статті першого розділу пасиву балансу (1П).

Аналіз власного капіталу доцільно проводити шляхом порівняння абсолютних та відносних величин його окремих основних елементів.

Звіт про зміни у власному капіталі порівняно недавно введений до складу обов'язкової фінансової звітності згідно з МСБО – з 1 липня 1998р. Відповідно до НП(С)БО 1 «Звіт про власний капітал» надає інформацію про зміни, що сталися у складі власного капіталу за рахунок: змін до облікової політики; виправлення помилок; переоцінки довгострокових активів; чистого прибутку (збитку) звітного періоду; розподіл доходу; внесків учасників; вилучення капіталу; інших змін.

Використовуючи дані форми 4, можна розрахувати такі показники руху власного капіталу:

1. Коефіцієнт надходження (Кн)

$$K_n = \frac{\text{Надійшло власного капіталу}}{\text{Залишок на кінець року}} \quad (1.4)$$

2. Коефіцієнт вибуття (Кв)

$$K_v = \frac{\text{Вибуло власного капіталу}}{\text{Залишок на початок року}} \quad (1.5)$$

Аналізуючи власний капітал, необхідно звернути увагу на співвідношення коефіцієнтів надходження та вибуття. Якщо значення коефіцієнтів надходження перевищують значення коефіцієнтів вибуття, отже, для підприємства йде процес накопичення власного капіталу, і, навпаки.

Для оцінки фінансового результату та ефективності господарської діяльності використовують систему аналітичних показників – показників прибутку та показників рентабельності. Виділяють такі показники прибутку згідно з НПСБО 1 [3]:

- валовий прибуток, що визначається як різниця між чистим доходом від реалізації товарів та собівартістю реалізованої продукції;

- прибуток від операційної (основної) діяльності, що розраховується як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат;

- прибуток від нормальної діяльності, величина якої визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків);

- чистий прибуток, що розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податків з надзвичайного прибутку.

Аналіз прибутку проводиться шляхом порівняння фактичних даних за звітний період із фактичними даними за попередній період. У ході аналізу необхідно дати оцінку темпів зростання прибутку в цілому та окремо по кожній її частині; вивчити та розрахувати чинники, що впливають зміну

прибутку, і визначити рівень їх впливу, виявити резерви збільшення прибутку, дати оцінку рівня рентабельності підприємства.

Методологічною основою аналізу зобов'язань підприємства є НП(С)БО11 «Зобов'язання». Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена і існує можливість зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, його сума включається до складу доходу звітного періоду. З метою бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на: довгострокові; поточні; забезпечення; непередбачені зобов'язання; Доходи майбутніх періодів.

Пасиви балансу групуються за рівнем настання їх оплати. З даних балансу повну інформацію щодо такого угруповання отримати неможливо. Для проведення цієї процедури можна користуватися даними, що є у примітках до звітів. При проведенні внутрішнього аналізу, якщо є доступ до даних аналітичного обліку, таке угруповання можна зробити більш точним. При цьому до першої групи пасивів потраплять зобов'язання, термін оплати яких уже настав. Четверта група буде представлена довгостроковими пасивами (термін погашення яких більше одного року). Віднесення зобов'язань, що залишилися, до другої або третьої групи пасивів індивідуально для кожного підприємства. При цьому необхідно орієнтуватися на ступінь ліквідності другої та третьої груп активів. Тобто термін погашення пасивів, що належать до другої групи, має відповідати терміну перетворення на кошти другої групи активів, а термін погашення третьої групи пасивів – третій групі активів.

Якщо ж у розпорядженні аналітика є лише дані, наведені в балансі, використовується більш стандартний підхід: зобов'язання підприємства групуються відповідно до передбачуваних термінів погашення. У цьому випадку угруповання пасивів буде досить умовним, оскільки відсутня індивідуальний підхід до кожного підприємства і угруповання проводиться відповідно до загальновизнаних уявлень про терміновість погашення того чи

іншого виду зобов'язання.

Використовуючи цей критерій, зобов'язання підприємства можна згрупувати таким чином:

П1. Найбільш термінові зобов'язання. До них прийнято відносити кредиторську заборгованість за придбаними товарами, роботами, послугами:

П2. Короткострокові пасиви. До цієї групи належать короткострокові позикові кошти, поточні зобов'язання за розрахунками та інші поточні зобов'язання. Крім того, сюди слід віднести також частину пасивів, поданих у розділі другому пасиву балансу «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», у частині сум, що плануються до виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати складання балансу, або протягом одного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців. Таке саме обмеження відноситься і до розділу п'ятого пасиву балансу «Доходи майбутніх платежів». Іншими словами, до цієї групи належать статті четвертого розділу пасиву балансу за вирахуванням кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, та статті другого та п'ятого розділів пасиву балансу з урахуванням обумовлених вище обмежень.

П3. Довгострокові пасиви. Ця група пасивів представлена довгостроковими зобов'язаннями підприємства, відображеними в третьому розділі пасиву балансу, а також статтями другого та п'ятого розділів пасиву балансу, не віднесеними до другої групи.

Кредиторська заборгованість включає заборгованість за товари, роботи, послуги; поточну заборгованість за розрахунками з одержаних авансів, за розрахунками з бюджетом, за розрахунками із позабюджетних платежів, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками за внутрішніми розрахунками; інші поточні зобов'язання.

Методика аналізу коефіцієнтів оборотності джерел наведена у табл. 1.2. У процесі аналізу можуть використовуватися жорстко детерміновані факторні моделі, що дозволяють ідентифікувати та дати порівняльну характеристику основних факторів, що вплинули зміну того чи іншого показника. Зокрема,

подібні моделі закладено основою відомої системи факторного аналізу фірми «Дюпон».

Таблиця 1.2

Методика розрахунку коефіцієнтів оборотності джерел

Найменування коефіцієнта	Методика розрахунку	Економічний сенс
1. Коефіцієнт оборотності капіталу підприємства	Ставлення виручки від середнього у період підсумку пасиву підприємства	Показує швидкість обороту капіталу. Різке зростання відбиває підвищення рівня продажу, а істотне зниження показує тенденцію до бездіяльності капіталу підприємства.
2. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Відношення виручки від реалізації до середньої за період величини власного капіталу	Показує швидкість обороту власного капіталу. Різке зростання відбиває підвищення рівня продажів, а істотне зниження показує тенденцію до бездіяльності власного капіталу
3. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньої за період кредиторської заборгованості	Показує розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству; зростання означає збільшення швидкості оплати заборгованості підприємства, а зниження - зростання покупок у кредит.

Джерело: власні розрахунки

В основі наведеної системи діє наступна жорстко детермінована факторна залежність:

$$РСК = \frac{ЧП}{ВР} * \frac{ВР}{ВА} * \frac{ВА}{СК} \quad (1.8)$$

де ЧП - чистий прибуток;

ВР – виручка від реалізації;

ВА – всього активів (баланс-нетто);

РД - рентабельність господарської діяльності;

ПК – залучений капітал;

СК – власний капітал;

ОА - оборотність активів (ресурсовіддача);

АК – авансований капітал;

РАК – рентабельність авансованого насичення;

РСК – рентабельність власного капіталу;

КФЗ – коефіцієнт фінансової залежності.

З представленої моделі видно, що рентабельність власного капіталу залежить від трьох факторів: рентабельності господарської діяльності, ресурсовіддачі та структури авансованого капіталу. Значимість виділених чинників пояснюється тим, що вони у певному сенсі узагальнюють всі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства, його статичну та динамічну, зокрема бухгалтерську звітність: перший фактор узагальнює форму №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», другий - Актив балансу, третій - пасив балансу.

Аналіз ефективності залучення позикових коштів ґрунтується на використанні показника «фінансовий леве́ридж». Фінансовий леве́ридж – потенційна можливість впливати на прибуток підприємства шляхом зміни обсягу та структури довгострокових пасивів.

Рівень фінансового леве́риджу (ЛФ) вимірюється показником, що характеризує відносну зміну чистого прибутку при зміні валового доходу:

$$ЛФ = \frac{\Delta ЧП}{\Delta П}, \quad (1.9)$$

де: $\Delta ЧП$ - зміна чистого прибутку, %;

$\Delta П$ - зміна прибутку, %.

Економічний зміст цього показника полягає в тому, що він показує, у скільки разів темпи зростання чистого прибутку вищі за темпи зростання валового прибутку. Це перевищення досягається за рахунок плеча фінансового важеля (співвідношення позикового та власного капіталу). Змінюючи це плече, можна вплинути на прибуток та прибутковість капіталу.

З проведеного аналізу можна дійти невтішного висновку, що ефективність формування фінансових ресурсів підприємства визначається

співвідношенням між власними і позиковими джерелами, структурою власного і позикового капіталу, динамікою власного капіталу окремих його статей.

Методика аналізу ефективності використання фінансових ресурсів має такі етапи:

1. Аналіз структури та динаміки активів підприємства, а саме:
  - Аналіз необоротного капіталу;
  - Аналіз оборотного капіталу.
2. Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів, а саме:
  - Аналіз ефективності використання активів;
  - Аналіз рентабельності використання фінансових ресурсів.

Аналіз структури та динаміки активів підприємства проводиться на підставі даних, що містяться в активі балансу. Актив балансу містить відомості про розміщення капіталу, наявного в розпорядженні підприємства, тобто про вкладення його в конкретне майно та матеріальні цінності, про залишки вільної готівки тощо.

Після складання порівняльного аналітичного балансу та проведення необхідних розрахунків можна отримати ряд найважливіших характеристик, що описують фінансово-майновий стан підприємства.

До таких показників відносяться:

- загальна вартість майна підприємства, яка дорівнює підсумку активу балансу;
- вартість необоротних засобів (активів), яка дорівнює підсумку першого розділу активу балансу;
- вартість мобільних (оборотних) - активів - сума підсумків іншого та третього розділів активу балансу.

У той самий час ці показники власними силами дають чіткого уявлення про стан майна підприємства. Більш змістовну і об'єктивну інформацію можна отримати, проводячи на підставі даних порівняльного аналітичного балансу вертикальний і горизонтальний аналіз, тобто досліджуючи структуру активу

балансу, аналізуючи напрямки зміни балансових статей.

Необоротний капітал — це вкладення коштів із довгостроковими цілями у нерухомість, акції, облігації тощо. Основні фонди займають особливе місце в основному капіталі та мають основну питому вагу в іммобілізованих активах. У сучасних умовах господарювання первинна вартість основних засобів втратила своє значення.

Користувачів інформації цікавить реальна їхня вартість на сьогодні. Тому у валюту балансу вони входять за залишковою вартістю. Аналогічно оцінюються та нематеріальні активи.

Статті необоротного капіталу - активи, що важко реалізуються (Л4). До цієї групи належать необоротні активи підприємства, вартість яких відображена в першому розділі активу балансу (1А).

Аналізуючи майнове становище підприємства, необхідно також оцінити стан використовуваних основних засобів. Для цього розраховуються такі показники:

- коефіцієнт зносу;
- коефіцієнт оновлення;
- коефіцієнт вибуття.

Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує частку вартості основних засобів, списану на витрати у попередніх періодах, у початковій вартості та розраховується за формулою:

$$k_{zn} = \frac{\text{Накопичений знос}}{\text{Первісна вартість основних засобів}} \quad (1.10)$$

Доповненням цього показника до 100% (або одиниці) є коефіцієнт придатності основних засобів.

Так як дані показники досить часто використовуються для характеристики стану основних засобів, необхідно зробити деякі зауваження. По-перше, не можна не вказати на деяку умовність цих показників. Причина тому - залежність коефіцієнта зносу та коефіцієнта придатності від обраного

методу нарахування амортизації. Іншими словами, коефіцієнт зносу не відображає фактичної зношеності основних засобів, так само як і коефіцієнт придатності не дає точної оцінки їхнього поточного стану.

Попри всю умовність цих показників вони мають певне аналітичне значення. Так, прийнято вважати, що значення коефіцієнта зносу більш ніж 50% (а отже, коефіцієнта придатності менше 50%) є небажаним. Більш об'єктивну оцінку даного показника можна отримати, порівнявши його значення за конкретним підприємством зі значенням даного показника у конкурентів або із середнім значенням коефіцієнта зносу в галузі.

Коефіцієнт оновлення основних засобів визначає частину від наявних на кінець звітного періоду основних засобів, яка складає нові основні засоби та розраховується за формулою:

$$k_{он} = \frac{\text{вартість надійшовших основних засобів, за період}}{\text{первісна вартість основних засобів на кінець періода}} \quad (1.11)$$

Коефіцієнт вибуття. Показує, яка частина основних засобів, з якими підприємство розпочало діяльність у звітному періоді, вибула з різних причин. Формула розрахунку даного показника така:

$$k_{в} = \frac{\text{вартість вибувчих основних засобів, за період}}{\text{первісна вартість основних засобів на початок періода}} \quad (1.12)$$

Дані до розрахунку останніх двох показників містяться у розділі II «Основні кошти» Приміток до річної фінансової звітності (форма № 5). Необхідність внесення таких даних до звітності обумовлена вимогами п. 36.3 НП(С)БО «Основні засоби». Наступним кроком є аналіз змін поточних активів балансу як мобільної частини капіталу. Насамперед оцінюються зміни у наявності та структурі оборотного капіталу за найважливішими його складовими.

Залежно від ступеня ліквідності, т. е. швидкості перетворення на кошти,

оборотні активи підприємства поділяються такі групи.

Л1. Найбільш ліквідні активи. До них відносяться всі статті коштів підприємства та поточні фінансові інвестиції.

Л2. Швидко реалізовані активи. До цієї групи активів відносяться активи, для звернення яких у грошову форму потрібно більш тривалий час: готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, векселі отримані. Ліквідність цих активів залежить від низки суб'єктивних і об'єктивних факторів: своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості документообігу в банках, від попиту на продукцію та її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форм розрахунків.

Л3. Повільно реалізовані активи. Набагато більший термін знадобиться перетворення виробничих запасів і витрат у незавершеному виробництві на готову продукцію, та був, на кошти. Крім того, до цієї групи активів відносяться витрати майбутніх періодів, а також оборотні активи, що не увійшли в перші дві групи.

1.3. Фінансово-економічний паспорт ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» зареєстрований 16.10.2008 за юридичною адресою Україна, **3, місто Київ, ВУЛИЦЯ АРТЕМА, будинок **, офіс **. Керівником організації є ШОКУН АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ. Розмір статутного капіталу складає 325503 тис. грн. припинення.

Повне найменування юридичної особи - Товариство з обмеженою відповідальністю «Завод мінеральних добрив «Базис».

Код ЄДРПОУ - 36215633

Дата реєстрації - 16.10.2008 (14 років 6 місяців)

Уповноважені особи

Організаційно-правова форма - Товариство з обмеженою відповідальністю

Форма власності - Недержавна власність

Види діяльності

Основний:

20.15 Виробництво добрив і азотних сполук

Інші:

- 20.59 Виробництво іншої хімічної продукції, н.в.і.у.

- 23.32 Виробництво цегли, черепиці та інших будівельних виробів із

випаленої глини

- 49.41 Вантажний автомобільний транспорт

Телефон: 0445818317

Кінцевий бенефіціарний власник (контролер) - ЩПАНОВСЬКИЙ
ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ /

Адреса засновника: УКРАЇНА // 03048, М. КИЇВ, СОЛОМ'ЯНСЬКИЙ
РАЙОН, ВУЛИЦЯ І. ПУЛЮЯ, БУДИНОК 3, КВ. 288

Перелік засновників юридичної особи

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «КОМПАНІЯ
«УКРІНКОМ»

Код ЄДРПОУ засновника: 30369879

Адреса засновника: Україна, **8, місто Київ, ВУЛИЦЯ КАДЕТСЬКИЙ
ГАЙ, будинок **/**

Розмір внеску до статутного фонду: 325503 тис. грн

Частка (%): 100,00%.

ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» перебуває на обліку в органах доходів та зборів, не має податкового боргу, Дійсне свідоцтво ПДВ в реєстрі платників ПДВ і Відсутня реєстрація в Реєстрі неприбуткових установ та організацій.

Дійсне свідоцтво ПДВ

Індивідуальний податковий номер: 362156326598

Дата реєстрації: 31.10.2008

Місцезнаходження реєстраційної справи

Шевченківська районна в місті Києві державна адміністрація

Дата та номер запису про взяття та зняття з обліку в податкових органах

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ

Ідентифікаційний код органу: 21680000

Дата взяття на облік: 17.10.2008

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС У М.КИЄВІ, ДПІ У
ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ РАЙОНІ (ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РАЙОН М.КИЄВА)

Ідентифікаційний код органу: 43141267

Відомості про відомчий реєстр: Реєстр платників податків

Дата взяття на облік: 20.10.2008

Номер взяття на облік: 34665

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС У М.КИЄВІ, ДПІ У
ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ РАЙОНІ (ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РАЙОН М.КИЄВА)

Ідентифікаційний код органу: 43141267

Відомості про відомчий реєстр: Реєстр платників єдиного внеску

Дата взяття на облік: 17.10.2008

Номер взяття на облік: 03-51262*

ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» здійснює такі види діяльності:

- створення та реалізацію хімічної продукції та продуктів народного споживання;
- торговельно-комерційну та зовнішньоекономічну діяльність, у тому числі: надання комерційних, посередників, брокерських та дилерських, рекламних, наукових послуг;
- операції з експорту-імпорту товарів, капіталу, робіт і послуг, у тому числі лізингові операції;
- транспортно-експедиційне обслуговування;
- будівництво та ремонтно-будівельні роботи;
- підприємницьку діяльність, пов'язану з розробкою ліцензій, патентів, «ноу-хау», торгових марок та нематеріальних об'єктів;

- створення засобів, технології та обладнання для технічного переоснащення виробництва з метою покращення екології та навколишнього середовища;
- видавничо-поліграфічну та рекламну діяльність;
- проведення та участь у виставках, аукціонах, спортивно-видовищних заходах.

На підприємстві знайдено вдалі механізми економічного стимулювання, чіткого управління. Успіх приносять не тільки особисті ділові якості робітників і керівників, а й сама система — чітко налагоджені схеми взаємодії між структурними підрозділами.

Освоєння нових ринків збуту, збільшення номенклатури продукції, що випускається Завод мінеральних добривом, більш пильну увагу до нетрадиційних сфер бізнесу з метою отримання додаткового прибутку - все це призвело до народження Торгового Дому «Базис» та Зовнішньоторговельної фірми «Базис-Трейд», яка була орієнтована переважно на ринки країн далекого зарубіжжя.

Торговий Дім «Базис» охоплює всю діяльність зі збуту продукції Завод мінеральних добриву, а також розвиває нетрадиційні для Завод мінеральних добриву сфери бізнесу (здавання в оренду власного рухомого складу, послуги з перекачування аміаку, робота за давальницькою схемою, перехід на постачання продукції на умовах CIF, робота з сільськогосподарськими продуктами, розширення мережі власних представництв, в різних регіонах тощо).

З характеру розв'язуваних завдань. Торговий Дім «Базис» поділяється на департамент «Хімекспорт», що займається експортом продукції Завод мінеральних добриву в дальнє зарубіжжя та наданням нетрадиційних для у «Базис» послуг у зовнішньоекономічній сфері; департамент «Різноїмпорт», що здійснює закупівлю сировини, матеріалів та обладнання, необхідних для стабільної роботи всіх структурних підрозділів ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» та департамент з постачання продукції в Україну та зарубіжні

країни, який охоплює у своїй діяльності як задоволення потреб підприємств України та інших країн, так і роздрібну торгівлю через мережу власних магазинів.

Всього за 2022 рік Торговим Будинком «Базис», департаментом «Хімекспорт» поставлено продукції та надано послуг на суму 151 552 984 USD. Прибуток, принесений даним департаментом за цей же період часу, склав 24 127 203 USD.

Питома вага експортних поставок у загальному обсязі реалізованої продукції 2022 року становила 84,5% проти 75,2% 2021 року, поставлено на експорт 152014 т карба-мідно-аміачної суміші (у 4,3 рази більше, ніж у 2021 р.), 1761 т аміачної води, лікарських препаратів на суму 25006 доларів США (2021 р. - 10652 доларів США).

Вперше за межі України було поставлено 16 т поліЗавод мінеральних добрив «Базисної фарби, продукту, що почав вироблятися Завод мінеральних добривом порівняно недавно. За 2022 рік відвантажили аміаку на експорт на 184198,418 т, або на 36,95% більше, ніж торік, амселітри гранульованої — на 111180,4 т, або в 2,4 рази; поліЗавод мінеральних добрив «Базису на 1692,6 т чи 2,15 разу; нітриту натрію – на 34,88% натрієвої селітри – на 2214 т або на 45,3% селітри водостійкої – на 1224,4 т або на 32,12% лікарських препаратів у 2,35 рази.

Таким чином, ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис», незважаючи на загальні для всіх підприємств України труднощі, є перспективним підприємством, що утримує своє становище як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

За основу фінансового менеджменту на Завод мінеральних добриві «Базис» прийнято таку систему цілей:

- виживання Завод мінеральних добриву за умов конкурентної боротьби;
- попередження банкрутства та великих фінансових невдач;
- лідерство у боротьбі з конкурентами;
- максимізація «ціни» Завод мінеральних добриву;

- прийнятні темпи зростання економічного потенціалу Завод мінеральних добриву;
- зростання обсягів виробництва та реалізації;
- максимізація прибутку;
- мінімізація витрат;
- забезпечення рентабельності кожного підрозділу тощо.

У 2022 році сталося скорочення виручки від продукції на 59991,7 тис. грн. (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні показники господарської діяльності ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Показники	Одиниця виміру	2021	2022	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп роста, %
1. Виручка від реалізації	Тис. грн.	690711,1	630719	-59991,7	91,31
2. Собівартість реалізованої продукції	Тис. грн.	447318,7	450398	3079,5	100,69
3. Валовий прибуток	Тис. грн.	243392,4	180321	-63071,2	74,09
4. Чистий прибуток	Тис. грн.	75724	20990	-54734,2	27,72
5. Середня вартість активів	Тис. грн.	960726,1	970732	10006,3	101,04
6. Середня вартість основних засобів	Тис. грн.	587130,2	597721	10590,7	101,80
7. Фондовіддача	Коеф.	1,18	1,06	-0,12	89,70
8. Власний капітал	Тис. грн.	717647,9	759047	41399,5	105,77
9. Рентабельність активів	%	7,88	2,16	-5,72	27,43
10. Рентабельність власного капіталу	%	10,55	2,77	-7,79	26,21
11. Середньооблікова чисельність	Чол	5312	5145	-167,00	96,86
12. Продуктивність праці	Тис. грн./чол.	130,03	122,59	-7,44	94,28

Джерело: власні розрахунки

При цьому собівартість реалізованої продукції зросла на 0,69%. Внаслідок цього валовий прибуток скоротився до рівня 74,09% минулого року. Чистий прибуток скоротився ще швидшими темпами – до рівня 27,72% минулого року внаслідок неефективності фінансово-інвестиційної діяльності. Фондовіддача скоротилася у 2022 році порівняно з минулим роком із 1,18 до

1,06. Цьому сприяло як скорочення обсягу продажу, так і зростання вартості основних засобів на 10590,7 тис. грн. Істотно знизилася рентабельність активів та власного капіталу – відповідно на 5,72% та 7,79%. Незважаючи на скорочення середньооблікової чисельності в 2022 році на 167 осіб, продуктивність праці скоротилася на 5,72%.

Узагальнюючи викладене вище, можна дійти невтішного висновку про погіршення основних економічних показників 2022 році у порівнянні з попереднім роком. Проте господарська діяльність залишається досить ефективною.

Висновки до розділу 1

Загальною проблемою підприємств під час переходу до ринкової економіки є постійна нестача фінансових ресурсів. Для вирішення цієї проблеми на підприємстві розробляється політика управління формуванням фінансових ресурсів, метою якої є накопичення власного капіталу з метою його інвестування та забезпечення безперервної життєдіяльності підприємства. Реалізація розробленої політики може бути досягнута внаслідок застосування ефективного механізму управління формуванням фінансових ресурсів, що дозволяє:

- отримувати фінансові ресурси якомога дешевше і на найвигідніших умовах;
- гарантувати оптимальний рівень оборотного капіталу підприємства шляхом забезпечення надходження достатньої кількості фінансових ресурсів з метою уникнення банкрутства;
- оцінювати ефективність кожного основного напрямку діяльності, щоб визначити, чи слід її розширювати, зберігати, зменшувати масштаби або закрити цю діяльність.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

В УМОВАХ ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» ТА ШЛЯХИ

ПІДВИШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансових ресурсів підприємства

Джерела фінансових ресурсів відображаються у балансі за такими статтями: власний капітал, забезпечення майбутніх витрат та платежів, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів. У табл.2.1 виконано аналіз динаміки та структури фінансових ресурсів підприємства.

Таблиця 2.1

Аналіз формування фінансових ресурсів ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Статті	2021		2022		Відхилення		
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	Темп роста, %	Струк- тури, %
Джерела майна, всього	960726,1	100	970732,4	100	10006,3	101,04	0
1. Власний капітал	717647,9	74,70	759047,4	78,19	41399,5	105,77	3,49
2. Позиковий капітал	243078,2	25,30	211685	21,81	-31393,2	87,09	-3,49
2.1. Забезпечення майбутніх доходів і платежів	-80,2	-0,01	185,1	0,02	265,3	-230,80	0,03
2.2. Довгострокові зобов'язання	109510,7	11,40	55641,4	5,73	-53869,3	50,81	-5,67
2.3. Поточні зобов'язання	133377,3	13,88	155588,1	16,03	22210,8	116,65	2,14
2.4. Доходи майбутніх періодів	270,4	0,03	270,4	0,03	0	100,00	0,00

Джерело: власні розрахунки

Підприємство має у своєму розпорядженні велику суму фінансових ресурсів. Станом на 1.01.2022р. їхня величина становила 960,7 млн. грн. У 2022р. фінансові ресурси підприємства зросли на 10 006,3 тис. грн. При цьому приріст обумовлений збільшенням власного капіталу підприємства на 41 399,6 тис. грн. Вартість позикового капіталу підприємства скоротилася на меншу величину – на 31 393,2 тис. грн. Це зумовлено скороченням вартості довгострокових зобов'язань на 53 869,3 тис. грн. При цьому зросла вартість поточних зобов'язань на 22210,8 тис. грн. Незначно зросло забезпечення майбутніх витрат та платежів.

У структурі джерел коштів найбільшу питому вагу має власний капітал. На початок 2022р. він становив 74,7%. Випереджаюче зростання власного капіталу порівняно із загальними джерелами коштів привело до зростання частки власного капіталу на 3,49%.

Найбільш вагомою статтею позикового капіталу є поточні зобов'язання. Станом на 1.01.2022р. їхня питома вага становила 13,88%. Зростання вартості поточних зобов'язань та скорочення вартості довгострокових призвели до збільшення питомої ваги перших та скорочення других відповідно на 2,14% та 5,67%.

У табл.2.2 виконано аналіз динаміки та структури власного капіталу.

Таблиця 2.2

Аналіз власного капіталу ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Статті власного капітал	2021		2022		Відхилення		Изменение структуры
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	Темп роста, %	Тис. грн.	Темп роста, %	
1. Статутний	325503,4	45,36	325503,4	42,88	0	100,00	-2,47
2. Інший додатковий	235081,2	32,76	336114,5	44,28	101033,3	142,98	11,52
3. Резервний	81375,8	11,34	81375,8	10,72	0	100,00	-0,62
4. Нерозподілений прибуток	75724	10,55	20989,8	2,77	-54734,2	27,72	-7,79
5. Вилучений	-36,5	-0,01	-4936,1	-0,65	-4899,6	13524	-0,65
Всього	717647,9	100,0	759047,4	100,0	41399,5	105,77	0,00

Джерело: власні розрахунки

Власний капітал ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» за станом 1.01.2023р. становив 759 млн. грн., що вище за рівень початку 2022 р. на 41399,5 тис. грн. Приріст власного капіталу зумовлений збільшенням іншого додаткового капіталу на 101033 тис. грн., або на 42,98%.

Із загальної суми приросту додаткового капіталу нереалізовані облігації становлять 25838,1 тис. грн., дооцінка основних засобів – 471 тис. грн., індексація нематеріальних активів – 1932,8 тис. грн., запровадження основних засобів 47071,4 тис. грн., фінансування розвитку виробництва 47 071,4 тис. грн.

Рух власного капіталу 2021р. обумовлено такими факторами:

1. Підприємство розподілило прибуток у сумі 121694,2 тис. грн.: на збільшення іншого додаткового капіталу було спрямовано 27761,1 тис. грн., на збільшення резервного – 47915 тис. грн., на виплату дивідендів – 46018,1 тис. грн. .

2. Підприємство отримало чистий прибуток у сумі 75724 тис. грн. і не зробив її розподіл.

3. Було зроблено додаткові внески до капіталу у сумі 79,6 тис. грн.

4. Було погашено облігації у сумі 10000 тис. грн.

Внаслідок цього вартість власного капіталу зросла на 26770,5 тис. грн. чи 3,87%. Найбільших змін зазнала сума резервного капіталу, який зріс на 143,20%.

Показники руху капіталу 2022р. розраховані у табл. 2.3.

Приріст капіталу становив 101033,5, тоді

Коефіцієнт надходження $101033,5/759047,4 = 0,1331$

Вибуття капіталу 59633,8 тис. грн., тоді

Коефіцієнт вибуття $59633,8/717647,9 = 0,0831$

Негативний вплив на динаміку власного капіталу мало скорочення нерозподіленого прибутку на 54734,2 тис. грн. В результаті обсяг нерозподіленого прибутку на кінець 2022р. становив лише 27,72% обсягу на початок.

Таблиця 2.3

**Аналіз руху власного капіталу ТОВ «Завод мінеральних добрив
«Базис»**

№ п/п	Показники	Статутний капітал	Інший додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	Вилучений капітал	Всього
1	Залишок на початок року						
1.1	тис. грн.	325503,4	235081,2	81375,8	75724	-36,5	717647,9
1.2	питома вага, %	45,36	32,76	11,34	10,55	-0,01	100,00
2	Дооцінка активів		101033,3		-74724		26309,3
3	Чистий прибуток за звітний період				20989,8		20989,8
4	Виплата власникам				-1000	-4899,6	-5899,6
5	Залишок на початок року				20989,8		20989,8
	1.1. тис. грн.	325503,4	336114,5	81375,8	20989,8	-4936,1	759047,4
	1.2. питома вага, %	42,88	44,28	10,72	2,77	-0,65	100,00
6	Відхилення						
6.1	абсолютне	0	101033,3	0	-54734,2	-4899,6	41399,5
6.2	відносне	0	42,98	0	-82,18	13424	5,77
6.3	За питомою вагою	-2,47	11,52	-0,62	-7,79	-0,65	0,00

Джерело: власні розрахунки

Причини скорочення нерозподіленого прибутку полягають у наступному:

1. Нерозподілений прибуток у сумі 74724 тис. грн. було спрямовано збільшення іншого додаткового капіталу.

2. У звітному періоді рівень отриманого чистого прибутку становив 20989,8 тис. грн., що значно менше за рівень 2021р. З цієї суми 1млн. грн. було спрямовано виплату дивідендів власникам.

За рік збільшилася величина вилученого капіталу на 4899,6 тис. грн., що позначилося також на зменшенні власного капіталу. Вилучення капіталу пояснюється такими причинами: було викуплено акцій у сумі 9382 тис. грн., з них анульовано акцій у сумі 4482,4 тис. грн.

У структурі власного капіталу початку періоду найбільшу питому вагу

мав статутний капітал – 45,36%. За рік його величина не змінилася, але питома вага скоротилася на 2,47%. Це зумовлено збільшенням суми власного капіталу. Зростання іншого додаткового капіталу суттєво позначилося на структурі власного капіталу, питома вага цієї статті зросла на 11,52%. Станом на 1.01.2023р. інший додатковий капітал має найбільшу питому вагу у структурі власного капіталу.

Аналіз формування прибутку виконано у табл.2.4.

Таблиця 2.4

Формування чистого прибутку ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Показник	2021 Тис. грн.	2022 Тис. грн.	Відхилення	
			Тис. грн.	Темп роста%
1	2	3	4	5
1. Чистий прибуток від реалізації продукції	690711,1	630719,4	-59991,7	91,31
2. Собівартість реалізованої продукції	447318,7	450398,2	3079,5	100,69
3. Валовий прибуток	243392,4	180321,2	-63071,2	74,09
4. Інші операційні доходи	438433	390094,2	-48338,8	88,97
5. Адміністративні витрати	34483,3	28664,8	-5818,5	83,13
6. Витрати збут	118771,3	115957,5	-2813,8	97,63
7. Інші операційні витрати	436570,5	393864,1	-42706,4	90,22
8. Фінансовий результат від операційної діяльності	92000,3	31929	-60071,3	34,71
9. Дохід від участі у капіталі	461		-461	0,00
10. Інші фінансові доходи	9290	7668,4	-1621,6	82,54
11. Інші доходи	49602,8	52134,7	2531,9	105,10
12. Фінансові витрати	15726,6	42315,7	26589,1	269,07
13. Втрати від участі у капіталі		282,8	282,8	
14. Інші витрати	33084,5	20871,2	-12213,3	63,08
15. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	102543	28262,4	-74280,6	27,56
16. Чистий прибуток	75724	20989,8	-54734,2	27,72

Джерело: власні розрахунки

Дохід від продукції з ПДВ у 2022р. становив 654,2 млн. грн., що на 70028,2 тис. грн. менше за рівень минулого року. Чистий прибуток від реалізації продукції скоротився у своїй на 59991,7 тис. грн. , досягнувши рівня 91,31% минулого року На тлі скорочення обсягів продажу відбулося зростання собівартості реалізованої продукції на 3079,5 тис. грн. чи 0,69%. В результаті

валовий прибуток скоротився на 63071,2 тис. грн. чи 25,91%.

Фінансовий результат від операційного прибутку скоротився на меншу величину, а саме на 60 071,3 тис. грн. Це пояснюється тим, що скорочення інших операційних доходів на 48 338,8 тис. грн. було компенсовано економією на адміністративних видатках у сумі 5818,5 тис. грн., видатках на збут – на 2813,8 тис. грн., інших операційних видатках – 42706,4 тис. грн.

Менш успішною у 2022р. проти 2021р. була й фінансово-інвестиційна діяльність. Підприємство не отримало у звітному році доходу від участі у капіталі. Фінансові витрати підприємства зросли на 26 589,1 тис. грн. чи 169%, тоді як фінансові доходи скоротилися. Внаслідок цього прибуток від звичайної діяльності до оподаткування скоротився на 74280,6 тис. грн., а чистий прибуток на 54734,2 тис. грн. Чистий прибуток звітного періоду склав лише 27,72% прибутку базисного періоду.

У табл.2.5 виконано аналіз зобов'язань підприємства.

Таблиця 2.5

Аналіз позикового капіталу ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Статті позикового капіталу	2021		2022		Відхилення		Зміна структури
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	Темп роста, %	
1. Довгострокові кредити	32217,6	13,3	17028	8,20	-15189,7	52,85	-5,07
2. Довгострокові фінансові зобов'язання	55225,3	22,7	22997	11,07	-32227,9	41,64	-11,67
3. Інші довгострокові зобов'язання	22067,8	9,09	15616	7,52	-6451,7	70,76	-1,57
4. Короткострокові кредити банку	2034,2	0,84	3014,2	1,45	980	148,18	0,61
5. Векселі видані	10858,2	4,47	7712	3,71	-3146,2	71,02	-0,76
6. Кредиторська заборгованість	53966,8	22,2	66367,6	31,94	12400,8	122,98	9,72
7. Інші поточні зобов'язання	66518	27,4	75039	36,12	8521,3	112,81	8,73
Усього	242887,9	100	207774,5	100,0	-35113,4	85,54	0,00

Джерело: власні розрахунки

Позиковий капітал підприємства у 2022р. скоротився на 35113,4 тис. грн. чи 14,46%. Цьому сприяло погашення довгострокових кредитів на суму 15189,7 тис. грн., скорочення довгострокових фінансових зобов'язань на 32227,9 тис. грн., інших фінансових зобов'язань на 6451,7 тис. грн.

Підприємством було погашено векселів у сумі 3146.2 тис. грн. Водночас за окремими статтями позикового капіталу відзначається зростання. Короткострокові кредити банку зросли на 980 тис. грн., кредиторська заборгованість – на 12400,8 тис. грн., інші поточні зобов'язання – на 8521,3 тис. грн. Найбільшими темпами (на 48,18%) зросли короткострокові кредити банків, найбільшими темпами скоротилися довгострокові фінансові зобов'язання, які досягли рівня 41,64% базисного періоду.

На початок 2022р. позиковий капітал було рівномірно розподілено між окремими статтями. На кінець року найбільша питома вага посідає статті поточних зобов'язань. Частка інших поточних зобов'язань досягла рівня 36,12%, кредиторської заборгованості 31,94%.

У табл.2.6 виконано аналіз кредиторську заборгованість.

Таблиця 2.6

Аналіз кредиторської заборгованості ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Статті кредиторської заборгованості	2021		2022		Відхилення		Зміна структури
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	Темп роста, %	
1. За товари, роботи та послуги	30491	56,50	48898	70,03	18407	160,37	13,53
2. За отриманими авансами	13765,5	25,51	15073,7	21,59	1308,2	109,50	-3,92
3. З бюджетом	1050,5	1,95	1220,1	1,75	169,6	116,14	-0,20
4. Із позабюджетними фондами		0,02	8,2	0,01	-1,5	84,54	-0,01
5. За страхування	910,9	1,69	907,1	1,30	-3,8	99,58	-0,39
6. Щодо оплати праці	2109,5	3,91	1846,5	2,64	-263	87,53	-1,26
7. З учасниками	5629,7	10,43	1869	2,68	-3760,7	33,20	-7,76
Всього	53966,8	100,0	69822,6	100,0	15855,8	129,38	0

Джерело: власні розрахунки

Кредиторська заборгованість підприємства на 1.01.2023р. становила 69822,6 тис. грн. У її структурі найбільша питома вага припадає на заборгованість за товари, роботи та послуги – відповідно 56,5% та 70,03%.

Зростання частки обумовлено випереджаючими темпами її зростання (160,37%) порівняно із загальною сумою кредиторської заборгованості (129,38%). У аналізованому періоді трохи зросла заборгованість за отриманими авансами і за розрахунками з бюджетом. Скоротилася заборгованість із розрахунків із позабюджетними фондами, зі страхування, з оплати праці, за розрахунками з учасниками.

Аналіз коефіцієнтів оборотності джерел виконано у табл.2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз коефіцієнтів оборотності джерел ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Найменування коефіцієнта	Рівень показника		Відхилення
	2021	2022	
1. Коефіцієнт оборотності капіталу, оборотів/рік	0,72	0,65	-0,07
2. Коефіцієнт оборотності власного капіталу, оборотів/рік	0,96	0,83	-0,13
3. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, оборотів/рік	12,8	9,03	-3,77

Джерело: власні розрахунки

У 2021р. показники оборотності капіталу, власного капіталу та кредиторської заборгованості становили відповідно 0,72, 0,96, 12,8 об/рік. У 2022р. відбулося їх скорочення відповідно на 0,07, 0,13, 3,77 об/рік. Уповільнення оборотності капіталу всього та його основних джерел зумовлено, з одного боку, зменшенням виручки від продукції, з іншого боку – зростанням капіталу, власного капіталу та кредиторську заборгованість.

Вихідні дані для аналізу рентабельності за моделлю Дюпон наведено в табл.2.8.

Вплив факторів на рентабельність власного капіталу становить:

- зниження рентабельності продажів:

$$3,21-10,57 = -7,36\%$$

Таблиця 2.8

Вихідні дані для аналізу рентабельності ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» за моделлю Дюпон у 2022р.

Показник	Базисний рівень	Умовний показник 1	Умовний показник 2	Звітний рівень
Рентабельність продажів	10,96	3,33	3,33	3,33
Оборотність активів	0,72	0,72	0,65	0,65
Коефіцієнт фінансової залежності	1,339	1,339	1,339	1,279
Рентабельність власного капіталу, %	10,57	3,21	2,90	2,77

Джерело: власні розрахунки

- Вплив зниження коефіцієнта оборотності активів:

$$2,9 - 3,21 = -0,31$$

- Вплив зниження коефіцієнта фінансової залежності:

Сумарний вплив факторів становив:

$$2,77 - 2,9 = -0,13$$

Найбільше впливом геть скорочення рентабельності власного капіталу справило скорочення рентабельності продажів. Уповільнення оборотності активів та зниження коефіцієнта фінансової залежності також незначно вплинуло на зниження рентабельності власного капіталу.

Аналіз ефективності залучення позикових коштів за допомогою показника «фінансовий леверидж» проведемо шляхом порівняння темпів зростання чистого прибутку за зміни валового доходу.

Темпи зростання чистого прибутку склали:

$$(20989,8 - 75724) / 75724 * 100 = -72,28\%$$

Темпи зростання валового прибутку склали:

$$(180321,2 - 243392,4) / 243392,4 * 100 = -25,92\%$$

Коефіцієнт фінансового левериджу має значення:

$$72,28 / 25,92 = 2,8$$

Отримане значення свідчить, що при зміні валового прибутку на 1% чистий прибуток змінюється на 2,8%.

Проведений аналіз свідчить про позитивну динаміку та задовільну структуру фінансових ресурсів підприємства. Побоювання викликає зниження

ділової активності підприємства та рентабельності капіталу.

2.2. Організаційні засади планування та використання фінансових ресурсів підприємства

Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів підприємства розпочнемо з аналізу структури та динаміки активів підприємства (табл.2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз активу балансу ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Статті	2021		2022		Відхилення		
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	Темп роста, %	Струк- тури, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Майно, всього	960726,1	100	970732,4	100	10006,3	101,04	0
1. Необоротні активи	656099,8	68,29	662555	68,25	6455,2	100,98	-0,04
2. Оборотні активи	290748,7	30,26	305685	31,49	14936,3	105,14	1,23
2.1. Запаси	98176,2	10,22	76148,1	7,84	-22028,1	77,56	-2,37
2.2. Дебіторська заборгованість	92747,6	9,65	135163,8	13,92	42416,2	145,73	4,27
2.3. Поточні фінансові інвестиції							0,00
2.4. Кошти та їх еквіваленти	99726	10,38	90140,1	9,29	-9585,9	90,39	-1,09
2.5. Інші оборотні активи	42,6	0,00	6,6	0,00	-36	15,49	0,00
3. Витрати майбутніх періодів	13877,6	1,44	2492,4	0,33	-11385,2	17,96	-1,12

Джерело: власні розрахунки

Збільшення вартості майна підприємства пояснюється такими факторами: вартість необоротних активів збільшилась на 6455,2 тис. грн. або на 0,98% вартість оборотних активів зросла на 14936,3 тис. грн. або 5,14%. Водночас вартість видатків майбутніх періодів скоротилася на 11385,2 тис. грн. Вартість оборотних активів зросла переважно за рахунок збільшення дебіторської заборгованості на 42416,2 тис. грн. Водночас вартість запасів,

коштів та їх еквівалентів, інших оборотних активів скоротилася відповідно на 22028,1 тис. грн., 9585,9 тис. грн., 36 тис. грн. Динаміку оборотних активів не можна визнати задовільною.

У структурі майна найбільшу питому вагу мають необоротні активи – відповідно 68,29% і 68,25% початку і покляла край періоду. Н початок періоду оборотні активи були рівномірно розподілені між статтями запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів. На кінець періоду найбільш вагомою статтею оборотних активів стала дебіторська заборгованість, досягнувши рівня 13,92%.

Коефіцієнт зносу основних засобів.

У 2021р. $771174,4/1358304,6 = 0,568$

У 2022р. $818898/1416618,9 = 0,579$

Підприємство характеризується досить високим зносом основних засобів, за 2022р. коефіцієнт зносу основних засобів збільшився на 0,011.

Аналіз ефективності використання активів проводиться із використанням коефіцієнтів, наведених у табл.2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз коефіцієнтів оборотності активів ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Найменування коефіцієнта	Рівень показника		Відхилення
	2021	2022	
1. Коефіцієнт оборотності активів, оборотів/рік	0,72	0,65	-0,07
2. Коефіцієнт оборотності необоротних активів, оборотів/рік	1,05	0,95	-0,10
3. Коефіцієнт оборотності мобільних засобів (поточних активів), об/рік	2,38	2,06	-0,31
4. Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів, оборотів/рік	7,04	8,28	1,25
5. Коефіцієнт оборотності готової продукції, оборотів/рік	14,45	23,41	8,96
6. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, оборотів/рік	7,45	4,67	-2,78

Джерело: власні розрахунки

У 2022р. сталося скорочення оборотності активів, необоротних та оборотних активів, дебіторської заборгованості відповідно на 0,07, 0,1, 0,31,

2,78. Цьому сприяло скорочення обсягу продажу та зростання вартості окремих статей активів. Водночас прискорилося оборотність матеріальних обігових коштів та готової продукції відповідно на 1,25 та 8,96. Це позитивна тенденція.

Для аналізу фінансових результатів мало лише абсолютних показників прибутку, тому використовують систему відносних аналітичних показників рентабельності (прибутковості) роботи підприємства (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Показники рентабельності діяльності підприємства ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» (%)

Найменування показника	2021	2022	Відхилення
1. Рентабельність активів	7,88	2,16	-5,72
2. Рентабельність основних засобів	12,90	3,51	-9,39
3. Рентабельність витрат	16,93	4,66	-12,27
4. Рентабельність матеріальних витрат	15,22	4,55	-10,67
5. Рентабельність трудових витрат	165,96	47,94	-118,01
6. Рентабельність поточних активів	26,04	6,87	-19,18

Джерело: власні розрахунки

У 2021р. підприємство мало досить високі показники рентабельності. У 2022р. відбулося їхнє суттєве зниження.

Розрахуємо вплив рентабельності продажів та оборотності активів на рентабельність активів з використанням методу абсолютних різниць.

Зміна рентабельності активів за рахунок зміни рентабельності продажів складає:

$$(3,33-10,96) * 0,72 = -5,5\%$$

вплив оборотності активів

$$3,33 * (0,65-0,72) = -0,22\%$$

Перевірка

$$-5,5-0,22 = -5,72\%$$

Таким чином, під впливом зниження рентабельності продажів рентабельність активів знизилася на 5,5%, уповільнення оборотності активів

знизило їхню рентабельність на 0,22%.

Взаємозв'язок між окремими статтями активів та пасивів характеризують показники фінансової стійкості та ліквідності.

У табл.2.12 виконано розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості.

Таблиця 2.12

Розрахунок показників фінансової стійкості ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Найменування показника	2021	2022	Відхилення
1. Розмір власних обігових коштів, тис. грн.	170978,6	152318,9	-18659,7
2. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними обіговими коштами	1,74	2,00	0,26
3. Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,58	0,59	0,01
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,24	0,20	-0,04
5. Коефіцієнт концентрації власного капіталу (фінансової незалежності)	0,75	0,78	0,03
6. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (фінансової залежності)	0,25	0,22	-0,03
7. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,33	0,28	-0,05

Джерело: власні розрахунки

Розмір власних оборотних коштів підприємства скоротився на 18 659,7 тис. грн. Це тим, що поточні зобов'язання зросли більшими темпами, ніж оборотні активи. Власні оборотні активи більше вартості запасів – початку періоду в 1,74 раз, кінець періоду – вдвічі. Значення коефіцієнта забезпеченості запасів власними оборотними коштами більше 1. Це означає, що це підприємство має абсолютний тип фінансової устойчивості.

Підприємство має високу маневреність власного оборотного капіталу – 0,58 початку періоду, 0,59 наприкінці періоду. Це означає, що більше половини робочого капіталу вкладено у кошти.

Підприємство має задовільний значення маневреності власного капіталу. Станом початку року 24% власного капіталу вкладено в оборотні активи, на кінець 20%.

Підприємство має незначну залежність від зовнішніх джерел

фінансування. Коефіцієнт концентрації власного капіталу початку 2000р. становив 0,75, протягом року він зріс на 0,03. Відповідно коефіцієнт концентрації позикового капіталу скоротився рівня 0,22.

на 1 грн. власного капіталу припадало початку періоду 0,33 грн. позикових, наприкінці – 0,28.

У табл. 2.13 виконано розрахунок показників ліквідності.

Таблиця 2.13

Розрахунок показників ліквідності ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Найменування показника	2021	2022	Відхилення
1. Коефіцієнт покриття	2,28	1,98	-0,30
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,00	1,00	0,00
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,75	0,58	-0,17

Джерело: власні розрахунки

Значення коефіцієнтів ліквідності задовольняють нормативним. Однак, слід зазначити їхнє зниження на кінець звітного періоду. Динаміку коефіцієнта абсолютної ліквідності слід визнати позитивною, тому що він значно вищий за рекомендовану межу 0,2. Але динаміка коефіцієнта покриття викликає побоювання, оскільки його нормативне значення 2.

2.3. Шляхи удосконалення планування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Країни з розвиненою ринковою економікою нагромадили великий досвід управління фінансовими ресурсами. Узагальнення публікацій зарубіжних авторів дозволили виділити основні напрями управління фінансовими ресурсами:

- Застосування систем прискореної амортизації;
- обґрунтування систем розрахунків із споживачами;
- Вибір моделей фінансування оборотних активів;
- Оптимізація залишку коштів на рахунку підприємства.

Розглянемо докладніше зміст кожного напрямку управління фінансовими ресурсами.

У ряді економічно розвинених країн основним у системі прискореного відшкодування витрат на придбання та використання основних засобів, зокрема у США, є метод *MACRS (Modified Accelerated Cost Recovery System)*. Слід зазначити, що у чистому вигляді метод не застосовується — використовується його модифікація, запровадження якої зумовлено, переважно, двома причинами. По-перше, бажанням уникнути появи ліквідаційної вартості, величину якої досить складно спрогнозувати на початку періоду експлуатації об'єкта, і, по-друге, необхідністю уніфікації процедур списання активів, придбаних у різні місяці одного року.

Важливо підкреслити, що при використанні подібних методів амортизації вигашає полягає в тому, що в перші роки експлуатації та списання активу сума річних амортизаційних відрахувань відносно завищена, що призводить до зменшення прибутку і, відповідно, податку на прибуток. Проте, останніми роками списання активу картина змінюється прямо протилежну — величина річних амортизаційних відрахувань вже стає меншою, ніж міг би бути за рівномірної амортизації, тобто. зростає прибуток, збільшується податок. Таким чином, у результаті комерційна організація сплатить ту саму суму податку, але буде перерозподілена в часі, тобто. у роки комерційна організація хіба що отримує безплатний кредит від держави. Щоб отримати вигоду від прискореної амортизації, комерційна організація повинна з користю скористатися отриманим кредитом; найчастіше його використовують для інтенсифікації процесу оновлення основних засобів. Легко бачити, що однозначної оцінки того, який метод доцільніший до застосування, дати не можна; при складанні звітності для надання власникам вигідніше використовувати метод рівномірної амортизації, оскільки вищий прибуток; при складанні звітності для податкових органів — вигідніша прискорена амортизація. Невипадково нерідкі випадки, як у компаніях одночасно використовується кілька методів списання.

Оскільки рекомендації щодо застосування спеціальних методів прискореної амортизації в нашій країні ще не розроблені, розглянемо більш докладно послідовність лічильних процедур методу зменшеного залишку в контексті системи MACRS. Цю систему запроваджено США 1981 р., а 1986 р. вона була суттєво модернізована. Основні положення MACRS та-кові. Всі основні засоби розбиті на вісім класів, що відрізняються тривалістю терміну списання та нормами амортизаційних відрахувань.

Виділено такі класи за терміном списання: 3 роки, 5 років, 7 років, 10 років, 15 років, 20 років, 27,5 років, 31,5 роки. У перші класи входять різні типи машин і обладнання, в останні — ліфти, ескалатори, будівлі, споруди. Для перших чотирьох класів застосовується метод подвоєного зниження залишкової вартості ($k = 2$); для наступних двох - метод полуторного зниження ($k = 1,5$); для двох останніх класів - прямолінійний метод. Ліквідаційна вартість активу не заперечується, але приймається рівною нулю.

Діє умовне правило «актив купується точно в середині року», тобто. активи, придбані у січні та грудні одного й того ж року, списуватимуться однаково, причому вважається, що в перший рік актив експлуатувався лише шість місяців. У зв'язку з цим період списання збільшено на одиницю порівняно з тривалістю періоду класу Норми амортизації табульовані у відсотках до початкової вартості об'єкта.

При розрахунку норм з деякого моменту переходять н.: рівномірну амортизацію, щоб уникнути появи несписаного залишку (аналог ліквідаційної вартості); перехід здійснюється тоді, коли норма рівномірної амортизації виявляється більше, ніж норма прискореної амортизації. Важливо, що, по-перше, період списання. період експлуатації об'єкта не одне й те саме і, по-друге, в системі наведено лише рекомендації щодо віднесення об'єкта в той чи інший клас; Власне віднесення робиться компанією самостійно. Нарахування амортизаційних відрахувань виконується одноразово після закінчення року (ця умова, природно, не є обов'язковою).

Наведена система проста у використанні і досить ефективна, особливо

якщо згадати тисячі норм, якими доводилося користуватися вітчизняним бухгалтерам протягом багатьох років. Неважко зробити розрахунки, які б, якою мірою застосування прискореної амортизації впливає поточні фінансові результати. Знову наголосимо, що сенс її полягає у наданні підприємству безкоштовного податкового кредиту в перші роки експлуатації нового обладнання.

Оскільки надалі цей кредит доведеться гасити, сплачуючи відносно велику суму податку на прибуток, ніж за рівномірної амортизації, комерційна організація повинна створювати резерв на суму відкладеного до виплати податку, який надалі використовується для розрахунків з податків у частині амортизації основних засобів.

Методи прискореної амортизації використовуються в тій чи іншій модифікації в багатьох країнах. Так, у Великій Британії машини та обладнання амортизуються за методом 25%-ного зниження залишкової вартості. Метод зменшеного залишку дозволений до застосування у Німеччині, Японії, Нідерландах та інших країнах. Безумовно, застосування подібних методів не може повністю вирішити проблему інтенсифікації інвестиційної діяльності, проте досвід економічно розвинених країн показує, що ці методи мають очевидні переваги.

Положення МСБО 6 у сенсі є документом методологічного значення; щоб стало реальним його застосування на практиці, необхідно, перш за все, чітко визначити його місце в системі оподаткування. Як зазначено вище, прискорена амортизація має сенс лише тому випадку, якщо вона дає можливість отримати пільгу за податками як безкоштовного податкового кредиту. Наголосимо, що йдеться не про ухилення від сплати податків, а про отримання відстрочки щодо їх сплати.

Надзвичайно важливим є проведення класифікації майна, що амортизується, на класи за типом американської системи MACRS, що дозволило б різко скоротити кількість норм амортизації.

Що стосується власне обчислювальних процедур, то, перш за все,

відзначимо, що вся перевага системи MACRS полягає у винятковій простоті користування нею, оскільки бухгалтер має справу з обмеженим набором норм. Якщо цей принцип - розробку невеликого набору уніфікованих норм - прийняти як основний, то надалі, ймовірно, можна дотримуватися одного з трьох варіантів дій.

Перший варіант передбачає максимально можливе запозичення логіки системи MACRS, а отже, і ключових її умов, зокрема умови «актив набувається точно в середині року», що дає можливість розробити невеликий набір уніфікованих норм амортизації. У цьому випадку, щоправда, матиме місце суперечність з ПБО 6/01, згідно з яким нарахування амортизації має проводитися щомісяця, починаючи з першого числа місяця, наступного за місяцем прийняття об'єкта до бухгалтерського обліку. Ця суперечність стосується лише першого року амортизації і в принципі не має критичного характеру,

Суть його - у певному спотворенні суми амортизаційних відрахувань першого року експлуатації активу, коли, наприклад, цей актив придбано у лютому, але сума амортизаційних відрахувань буде зроблена лише за шість місяців року. Тут можна пожертвувати горезвісною точністю, оскільки вигода від застосування невеликого набору уніфікованих норм явно краще перспективи використання сотень і тисяч норм.

Другий варіант орієнтований те що, щоб при розрахунку амортизаційних відрахувань вести точний облік числа місяців експлуатації об'єкта у першому році. І тут можуть бути розроблені уніфіковані норми, проте ці норми у межах одного класу варіюватимуть залежно від місяця постановки активу на облік, тобто. загальна кількість таких норм збільшиться у дванадцять разів у порівнянні з першим варіантом. Можна, звісно, і розробляти уніфіковані норми, надавши бухгалтеру самому застосовувати лічильні алгоритми обраного методу амортизації. Проте, враховуючи менталітет вітчизняних бухгалтерів, та їхню звичку користуватися табульованими нормами, такий підхід навряд чи є прийнятним.

Третій варіант є симбіоз двох перших. І тут за основу береться перший варіант, тобто. розробляються уніфіковані норми, але за користування таблицею бухгалтер уточнює суму амортизаційних відрахувань першого року — зробити це нескладно, оскільки сума відрахувань, розрахована за таблицею, припадає на шість місяців.

Ймовірно, перший варіант видається більш прийнятним, оскільки в цьому випадку максимально спрощується робота бухгалтера. Очевидно, що найгірший варіант — другий. У будь-якому разі застосування методів прискореної амортизації передбачає розробку методичних рекомендацій щодо його застосування, що містять, зокрема, класифікацію видів основних засобів, значення коефіцієнта зниження, перелік табульованих норм амортизації та ін., а головне - ув'язування ПБО 6/01 з вимогами податкового законодавства.

Будь-яке підприємство має безліч контрагентів - постачальників покупців, кредиторів, з якими його пов'язують договірні відносини, що передбачають виконання розрахункових та кредитних операцій. Всіх контрагентів можна поділити на дві категорії: дебітори та кредитори; перші тимчасово користуються коштами, наданими їм підприємством, другі, навпаки, є постачальниками ресурсів, і вже підприємство тимчасово користується чужими засобами.

Оскільки дебіторська заборгованість є, власне, іммобілізацію, тобто. відволікання з господарського обороту, власних оборотних засобів підприємства, що супроводжується непрямими втратами, будь-яке підприємство зацікавлене максимально можливого прискоренні оборотності омертвлених в дебіторах коштів. З кредиторської заборгованістю справа йде навпаки; це джерело коштів, тому підприємство зацікавлене максимально тривалому використанні чужих коштів, тобто. у відтягуванні терміну платежу.

Ситуація з платіжною дисципліною погіршується в періоди інфляції - будь-яка непередбачена затримка в платежах може обернутися як доходами, так і втратами. Непрямі доходи виникають у зв'язку з максимально можливим відтягуванням розрахунків з кредиторами, коли може виявитися вигідним

сплатити штраф «полегшеними» через інфляцію грошима; непрямі втрати мають місце, зокрема, через платність джерел коштів.

Щоб стимулювати прискорення розрахунків багато підприємств застосовують систему знижок, сенс якої полягає в тому, що в договори купівлі/продажу, як правило, включають опцію про знижку з ціни при умові оплати отриманої продукції в досить стислі терміни. Якщо покупець не користується опцією, тобто. оплачує товар із передбаченою договором істотною відстрочкою платежу, в нього на деякий час з'являється додаткове джерело коштів, але це джерело вже не безкоштовне, оскільки покупець відмовився від знижки.

Стандартизований договір, містить опцію, має вигляд: «d/k чисто p» (d/k net n), тобто. покупець може отримати знижку в розмірі d%, якщо він сплатить покупку протягом k днів, в дні оплати, що залишилися (n-k), повинна бути зроблена за повною ціною. Значеннями параметрів варіюють залежно від надійності покупця.

Вартість джерела «Короткострокова кредиторська заборгованість» у разі відмови від опції (k_{cr}) розраховується за такою формулою:

$$k_{cr} = \frac{d}{100 - d} * \frac{360}{n - k} * 100\%, \quad (2.1)$$

де d - знижка, що надається при оплаті товару протягом k днів,%;

n - кількість днів, протягом яких товар підлягає оплаті.

Наприклад, якщо договір має вигляд «3/10 чисто 45», то вартість джерела дорівнює 31,8% ($3:97 * 360: 35 * 100\%$). Логіка міркувань очевидна: припустимо, що повна ціна дорівнює 100 грн.; відмова від знижки означає, що за користування додатковим (протягом 35 днів) джерелом доведеться платити більше на 3,093% ($3: 97*100\%$); перехід до характеристики вартості у термінах річної відсоткової ставки таки дає величину 31,8%. Легко помітити, що це джерело дуже дороге; ось чому знижками найчастіше користуються.

Наведена методика має відношення, перш за все, до аналітичного обґрунтування схеми розрахунків з кредиторами; що стосується дебіторської

заборгованості, то крім цієї ж методики доцільно мати на увазі і ще один аспект, також пов'язаний з поняттям вартості джерела

Справа в тому, що дебітори це актив; підтримки будь-якого активу потрібні джерела, які, переважно, не безплатні. У переважній більшості випадків неможливо вказати, на які цілі було використане те чи інше джерело.

Водночас можливий наступний варіант міркувань. Несвоєчасне надходження коштів у погашення дебіторської заборгованості знижує платоспроможність підприємства міста і нерідко змушує його звернутися до банку за короткостроковою позикою на поповнення оборотних засобів і виконання своїх зобов'язань перед кредиторами. Банк бере відсотки за надані кредити, які можуть бути пов'язані з дебіторською заборгованістю як першопричину взяття кредиту.

Таким чином, якщо підприємство має проблеми з фінансуванням поточних витрат, підтримка щодо більш високого рівня дебіторської заборгованості вимагає залучення додаткових джерел фінансування, наприклад позичок банку, а значить і додаткових фінансових витрат. Припустимо, що оборотність коштів, вкладених у дебіторську заборгованість, зросла звітний період на 20 днів. Якщо банк дає позички під 60% річних, то за ці двадцять додаткових днів за кожен тисячу карбованців позики довелося б заплатити:

$$1000 * \frac{60\%}{100\%} * \frac{20}{360} = 33,3 \quad (2.2)$$

Таким чином, відносні втрати становлять 3,3% (33,3грн.:1000грн.), тому для їх скорочення підприємство може запропонувати своїм покупцям знижку до 3% з відпускної ціни для того, щоб стимулювати їх, принаймні, повернутися до попереднього режиму оплати.

Резюмуючи, можна стверджувати, що аналітичне обґрунтування політики щодо дебіторів і кредиторів полягає у виборі та/або встановленні кількох варіантів типових договорів з варіюючими умовами оплати, в тому числі і за величиною знижки, що надається.

Основним напрямом підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» є підвищення його ділової активності. У підприємства існує необхідність у створенні своєї програми розробки нових товарів.

Завод мінеральних добрив може отримати новинки двома способами. По-перше, шляхом придбання з боку, тобто, купивши цілком якусь ліцензію чи патент на виробництво потрібного товару. І, по-друге, завдяки власним зусиллям, тобто розробивши власний механізм створення нових для Завод мінеральних добриву продуктів. Перший шлях пропонує вкладення значних коштів, отже, другий шлях для ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» більш прийнятним.

У 2018 році було освоєно виробництво наступних товарів: олеуму; сірчаної кислоти марки «К»; покращеної сірчаної кислоти; акумуляторної сірчаної кислоти; нітриту натрію марок «чистий», «хімічно чистий», «чистий для аналізу»; поліБазисьної фарби; пластифікаторів - димераальфа-метил-Базису, олігомеру Базису; поліетиленової плівки; виробів з поліБазису; концентратів барвників; вододисперсійна фарба ВД-ВА; клей «Композит-Клас»; особливо чиста питна вода; розширюється номенклатура фармацевтичних препаратів.

Крім того, на наступні кілька років планується проведення ще низки заходів, що відповідають перспективним цілям Завод мінеральних добриву.

1. Модернізація органічного виробництва передбачає розширення асортименту продуктів, що випускаються органічним виробництвом за рахунок реалізації проектів з випуску товарів народного споживання з поліБазису. Розробка нових марок поліБазису.

2. Створення установки гранульованого карбаміду з урахуванням виробництва «Карбамід-1» дозволяє переорієнтуватися більш конкурентоспроможні марки карбаміду, користуються зростаючим попитом ринку мінеральних добрив. Зміна технологічної схеми у свою чергу дозволяє поліпшити екологічні параметри викидів.

3. Модернізація установки з виробництва карбаміду заводу Карбамід-2 за проектом швейцарської фірми «Urea Casale» дозволить збільшити обсяги виробництва та забезпечувати попит на ринках карбаміду.

4. Проект «Впровадження енергозберігаючих технологій у виробництво аміаку» заснований на розробленій заводом мінеральних добрив програмі енергозбереження та ресурсозбереження. Нові мембранні установки передбачають одержання азоту з повітря.

5. Модернізація установки знесолення води із застосуванням технології зворотного Осмосу. Цей проект вже освоєно і результати інвестиційних очікувань виправдані: скорочено скидання шкідливих речовин у довкілля. Різко скорочено споживання річкової води.

6. Освоєння проекту «Модернізація виробництва гранульованої аміачної селітри із застосуванням трубчастих реакторів» дозволить скоротити споживання енергоресурсів, що, безумовно, позначиться на собівартості продукції. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність аміачної селітри.

7. Створення установки гранульованої аміачної селітри на базі водостійкої аміачної селітри заводу «Гранас» — переорієнтування на більш конкурентоспроможну продукцію, що дозволить зміцнити позиції на ринках мінеральних добрив.

Для розширення виробничих можливостей заводу «Фармація» необхідно:

1. Використання гранулятора Roto фірми «Zancetta» для виробництва таблетованих лікарських препаратів методом вологої грануляції.

2. Створення виробництва з випуску лікарських препаратів у шприц-тюбиках та тюбиках-крапельницях у ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис».

3. Розробка нових лікарських форм з урахуванням діючого устаткування.

У табл. 2.14 наведено основні очікувані результати за перерахованими

проектами.

Таблиця 2.14

Основні техніко-економічні показники за проектами, що підлягають введенню на ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»

Показники	Одиниця виміру	Величина
Модернізація органічного виробництва		
Капітальні вклади	млн. дол. США	1,02
Річний економічний ефект	млн. дол. США	0,38
Термін окупності	років	2,7
Створення робочих місць		
на 2 рік після реалізації проекту	чол.	12
на 3 рік після реалізації проекту	чол.	18
«Впровадження енергозберігаючих технологій у виробництво аміаку»		
Капітальні вклади	млн. дол. США	5,65
Річний економічний ефект	млн. дол. США	1,45
Термін окупності	років	3,9
Створення робочих місць	чол.	10
Створення установки гранулювання карбаміду на базі виробництва «Карбамід-1»		
Капітальні вклади	млн. дол. США	10,6
Проектна потужність	Тис.тонн/год	450
Річний економічний ефект	млн. дол. США	5,16
Термін окупності	років	2,1
Створення робочих місць	чол.	5
Створення установки гранулювання аміачної селітри на базі виробництва водостійкої аміачної селітри		
Капітальні вклади	млн. дол. США	9,5
Проектна потужність	Тис. тонн/рік	200
Річний економічний ефект	млн. дол. США	2,41
Термін окупності	років	3,4
Створення робочих місць	чол.	5
Використання ROTO гранулятора фірми „Zancetta” для виробництва таблетованих лікарських препаратів методом вологої грануляції		
Капітальні вклади	млн. дол. США	1,17
Річний економічний ефект	млн. дол. США	0,49
Термін окупності	років	2,4
Створення робочих місць	чол.	2
Разом		
Капітальні вклади	млн. дол. США	27,94
Річний економічний ефект	млн. дол. США	9,89
Термін окупності	років	2,8
Створення робочих місць	чол.	40

Джерело: власні розрахунки

Оскільки освоєння проектів такого масштабу вимагає чималих коштів,

що не повною мірою покривається традиційними джерелами фінансування, менеджерам Завод мінеральних добриву доводиться постійно шукати та аналізувати різні, ще донедавна нетрадиційні способи та методи забезпечення інвестиційних проектів необхідними ресурсами. Однією з таких форм став фінансовий лізинг. Ймовірно, немає значення, чи купує фірма чи орендує частину устаткування: подальше вплив на операційні потоки коштів, які є індикатором забезпеченості інвестиції коштами, однаково.

Тому ясно, що керівництво зацікавлене у контролі за придбанням важливих активів незалежно від того, орендуються вони чи купуються. Це дозволяє постійно «тримати руку на пульсі» як інвестиційної політики, так і господарських питань загалом. Керівництво так само контролює придбання як матеріальних, так і нематеріальних активів.

Інвестиційні проекти, що реалізуються в Завод мінеральних добриві, дозволяють не тільки зберегти існуючі, а й створити нові робочі місця. Так, деякі виробництва «Базису», через не конкурентоспроможність і високу собівартість продукції могли бути закриті. Інвестиційна політика, що проводиться, дозволить не лише задовольнити бажання покупців, а й не підвищити рівень безробіття в Україні, а навіть дещо його знизити. Реалізація зазначених вище проектів дозволить створити 40 додаткових робочих місць.

Роблячи висновки з вищесказаного, слід зазначити, що основні цілі інвестиційної політики «Базису» видаються такими:

- підвищення життєздатності на українському та світовому ринках продуктів, що випускаються підприємством;
- спрямованість на бажання споживачів;
- соціальна значимість - створення нових робочих місць та збереження старих, які могли бути втрачені;
- насичення ринків високоякісною продукцією;
- екологічна безпека.

Значимість інвестиційної політики, проведеної ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис», велика як для власників і працівників підприємства, але й

України загалом.

Враховуючи, що вартість обладнання для реалізації інвестиційних проектів є досить високою, розглянемо можливість застосування системи прискореної амортизації MARCS.

Устаткування для виробництва таблетованих лікарських засобів вартістю 200 тис. грн. віднесено до класу з десятирічним терміном амортизації. Звідси норма амортизації – 10%, $k = 2$, списання буде здійснюватися протягом 11 років. Послідовність розрахунків наведено у дод. р.

З наведених у таблиці розрахунків видно, що після п'яти років за рівномірної амортизації буде списано 45% первісної вартості, а при прискореної — 63%. На сьомий рік списання відбувається перехід до рівномірної амортизації, яка стає вже вигіднішою, оскільки якби продовжували користуватися прискореною амортизацією, то сума річних амортизаційних відрахувань склала б 11,8 тис. грн. ($58,98 * 20\%$).

Основним результатом наведеного прикладу є дані останніх графі, якими і користуються при нарахуванні амортизації для активів даного класу. Таким чином, на практиці розрахунки, подібні до тих, що наведені в додатку Г, робити не потрібно — користуються табульованими нормами, розрахованими в тій же послідовності, як у даному прикладі. Зведення табульованих норм наведено у табл. 2.15.

Історичний досвід свідчить, що конкуренція ринку є найкращим з поки що відомих стимулів ефективної організації виробництва та розподілу товарів та послуг. Конкуренція, як економічне явище, створює стимули, що дають поштовх підприємству та економічному прогресу, це «адреналін» фірми».

Тому основним інструментом, що визначає успіх фірми в конкурентному середовищі взагалі, є розумна цінова політика, оскільки саме через цінову конкуренцію продавці впливають на попит.

Таблиця 2.15

Норми прискореної амортизації в системі MACRS (у відсотках до первісної вартості)

Рік	Класи основних засобів за терміном списання					
	3 роки (κ=2)	5 років (κ=2)	7 років (κ=2)	10 років (κ=2)	15 років (κ=1,5)	20 років (κ=1,5)
1	33,33	20,00	14,29	10,00	5,00	3,75
2	44,45	32,00	24,49	18,00	9,5	7,219
3	14,81*	19,2	17,49	14,4	8,55	6,677
4	7,41	11,52*	12,49	11,52	7,7	6,177
5		11,52	8,93*	9,22	6,93	5,713
6		5,76	8,92	7,37	5,9*	5,285
7			8,93	6,55*	5,9	4,888
8			4,46	6,55	5,91	4,522
9				6,55	5,9	4,462*
10				6,55	5,91	4,461
11				3,29	5,9	4,462
12					5,91	4,461
13					5,9	4,462
14					5,91	4,461
15					2,95	4,462
16						4,461
17						4,462
18						4,461
19						4,462
20						4,461
21						2,231
Всього	100	100	100	100	100	100

Джерело: власні розрахунки

*Примітка

Зірочкою відзначені норми, коли відбувається перехід на рівномірну амортизацію.

Менеджери «Базису», домагаючись конкурентних переваг як на внутрішньому ринку хімічних добрив та фармацевтичної продукції, так і на зарубіжних ринках, надають великого значення ціновій політиці. У разі ринку ціноутворення є дуже складним процесом, воно піддається впливу багатьох чинників. Від цін багато в чому залежать досягнуті комерційні результати, а правильна чи хибна цінова політика надає довготривале (позитивне чи негативне) вплив протягом усього діяльність фірми.

Суть цілеспрямованої цінової політики Завод мінеральних добриву полягає в тому, щоб встановлювати на товари фірми такі ціни і так варіювати

їх залежно від становища на ринку, щоб оволодіти його певною часткою, забезпечити намічений обсяг прибутку та вирішувати інші стратегічні та оперативні завдання. Слід зазначити, що цінової політики Завод мінеральних добриву властива постійна мінливість.

Це обумовлено не тільки об'єктивними особливостями ринкових умов, а й стратегією самого підприємства, основна ідея якої на поточний рік полягає в розширенні існуючих ринків збуту та вихід на нові, особливо з продукцією компанії «Базисфарм», шляхом розширення номенклатури продукції, що задовольняє бажання споживачів.

Цінова політика «Базису», як і більшості підприємств України, багато в чому залежить від загальних стратегічних цілей фірми та визначає способи формування ціни на конкретний продукт. Найважливішими елементами у реалізації загальної стратегії підприємства через цінову політику є такі принципи:

1. Ступінь новизни. Розробляються та освоюються нові фармпрепарати, що охоплюють різні] фармакологічні групи; нові марки існуючої продукції (AN, CAN – кальцинована аміачна селітра, PAN – пориста аміачна селітра).

2. Сегмент ринку - визначення частки ринку, на який орієнтується нова продукція.

3. Потреби споживачів — виявлення справжніх потреб споживачів, які можуть бути задоволені продукцією «Базису» і якою мірою.

4. Фінансові можливості - інвестиційні можливості підприємства у переорієнтації на новий вид продукту; фінансові можливості споживача, які визначаються бажанням «проголосувати» за продукцію Завод мінеральних добриву своїми грошима.

За способом формування всі ціни продукції Завод мінеральних добриву можна розділити втричі виду; мінімальні, внутрішні, індикативні та продажні. Їх можна ще назвати інакше: планові, регламентовані державою та фактичні.

Перші визначаються відповідно до витратним методом і орієнтуються на беззбитковий рівень продажів, що оцінюється величиною необхідного

маржинального прибутку. Основна умова цінової політики «Базису», як і багатьох підприємств, полягає в тому, щоб ціна покривала витрати і давала можливість отримати нормальний прибуток. Однак акцент саме на такий метод формування ціни не дозволяє підприємству відповідати вимогам ринку – в основі лежить суто егоїстичний підхід – покриття власних витрат.

Він в умовах ринку себе не виправдовує, якщо стає основним орієнтиром. Витратний метод може лише служити відправною точкою для формування остаточної ціни, заснованої на глибоких дослідженнях ринків і кінцевих споживачів.

Тому важливою зміною у ціновій політиці керівників ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис», що працює в умовах українського ринку, є посилення орієнтації на ринкові ціни. Крім того, слід враховувати наявність нецінової конкуренції як фактора споживчого попиту. Вона мінімізує ціну, виділяючи товари або послуги за допомогою просування, упаковки, постачання, сервісу та інших маркетингових факторів. Чим унікальніша пропозиція продукції з погляду споживачів, тим більше у брокерів свободи у встановленні цін на рівні вищому, ніж на конкуруючі товари.

Цей гнучкий інструмент маркетингу грає чималу роль процесі формування ціни: ціни можна швидко і легко змінити межах цін, диктованих ринком і враховуючи чинники попиту, витрат чи конкуренції. З погляду нецінової конкуренції маркетологи «Базису» наголошують на відмітні особливості своєї продукції.

Це дозволяє фірмі збільшити збут за даної ціни або продавати первісну кількість за вищою. Ризик у своїй пов'язані з тим, що споживачі можуть розглядати пропозиції нашої фірми як кращі, ніж в конкурентів. У цьому випадку вони будуть купувати дешевші товари, які, на їхню думку, аналогічні дорожчим.

Розуміння цього та мобільність у зміні цін дозволили Завод мінеральних добриву зайняти далеко не останні позиції на ринках мінеральних добрив та поліБазисів, а також дозволяють інтенсивно освоювати нові ринки

фармацевтичної продукції. Проведення маркетингових досліджень службою маркетингу при ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» і з провідними дослідницькими центрами, типу Fertecon, використання різних дайджестів оглядів ринків міжнародної мережі Internet дозволяють вивчати як фактичний стан ринку, а й визначати його перспективи, робити прогнози. Наявність такої інформації надає як цінової політиці, а й політиці Завод мінеральних добриву загалом, характер; адаптивність. Це дозволяє швидко та своєчасно переорієнтувати акценти з одного продукту на інший. Такий підхід дозволяє підприємству не обтяжувати ринок нікому непотрібними товарами та послугами, швидко орієнтуватися на ті ніші ринку, які залишаються незаповненими. Крім того, вибираються такі продукти, які взаємовигідні та взаємно цікаві і «Базису» та споживачам його продукції. Планові ціни як і є орієнтиром для брокерів ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис».

Формування цін на аміак та карбамід у Завод мінеральних добриві та інших виробників цієї продукції в Україні відбувається відповідно до інших принципів. Оскільки реалізація цих основних видів продукції відбувається переважно за кордон, ціни мають орієнтуватися на світовий рівень. З іншого боку, держава регламентує ціни на аміак та карбамід, публікуючи індикативні ціни: на продукцію підприємств, що займають монопольне становище на ринку товарів, що визначають масштаб цін в економіці та соціальну захищеність населення, допускається державне регулювання згідно із Законом України «Про ціни та ціноутворення».

Отже, формування ціни на ці продукти змінює свої підходи: не витрати диктують ціни, як за планових, а навпаки, рівень цін, що склався на ринку, визначає максимальний рівень витрат. Тому контроль за рівнем витрат і пошук шляхів зниження витрат, а також проведення різноманітних модернізацій діючого обладнання, спрямованого на зниження витрат — основне завдання кожного працівника Завод мінеральних добриву.

2022 року витрати на 1 грн. товарної продукції знижено на 8,47 коп. чи 10,38%. Внаслідок проведеної на Завод мінеральних добриві роботи зі

зниження витрат на виробництво у порівнянні з 2021 роком зріс рівень рентабельності (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Порівняльний аналіз рентабельності деяких видів продукції ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» (%)

Найменування	2021	2022	Абс. приріст	Темп роста, %
Аміак	9,03	20,35	11,32	225,36
Гранульована аміачна селітра	8,46	16,5	8,04	195,04
Водостійка аміачна селітра	18,3	27,63	9,33	150,98
Медичний закис азоту	0,13	11,42	11,29	8784,62
Карбамід	21,1	17,2	-3,90	81,52

Джерело: власні розрахунки

Зниження рентабельності карбаміду відбулося через падіння світового рівня цін.

Оскільки хімічна промисловість відноситься до розряду енергоємних виробництв, зниження витрат за рахунок економії енергетичних ресурсів набуває особливої значущості. За 2022 рік за Завод мінеральних добривом заощаджено 46745 тис. кВт/год, електроенергії, 15113 Гкал теплоенергії та 3101 т. умовного палива.

Зниження умовно-постійних витрат є другим найбільш важливим напрямом зниження витрат. В обсязі товарної продукції вони займають на 14,1% менше, ніж у минулому році, а в собівартості товарної продукції їхня величина змінилася з 24,36% до 21,83%.

Робота в цьому напрямку ведеться постійно, що дозволило «Базису» завоювати 2% світового ринку добрив, незважаючи на те, що технологія виробництва та потужності на інших аналогічних підприємствах світу є сучаснішою та вищою.

Перейшовши на ринкові форми господарювання, підприємство самостійно виробляє матеріально-технічне забезпечення власного виробництва та пошук покупців. Це здійснюється через систему прямих угод

(контрактів) або через товарні біржі та інші посередницькі організації України.

«Базис» реалізує свою продукцію за цінами, які встановлюються самостійно або на договірній основі. Рівень договірної ціни, як правило, визначається обсягом закупівлі та умовами постачання і, безумовно, рівнем та тенденціями зміни світового рівня цін.

У розрахунках із зарубіжними партнерами застосовуються контрактні ціни, що формуються відповідно до умов та цін світового ринку. На внутрішньому ринку рівень цін визначає ціна українського ринку, яка перебуває у прямій залежності від світової. Про це свідчать позитивні коефіцієнти детермінації, отримані в результаті аналізу залежностей цін на деякі види продукції Завод мінеральних добриву та середнім рівнем відповідних цін світового ринку. Тому коливання цін внутрішнього ринку відбуваються з такою ж інтенсивністю і в такому напрямку, як і на зовнішньому.

Таким чином, незалежно від того, хто покупцем продукції Завод мінеральних добриву закордонний партнер чи український підприємець, цінова політика щодо них буде ідентичною.

Щодо умов постачання питання полягає в наступному: хто («Базис» або його покупець) бере на себе витрати, пов'язані з транспортуванням та страхуванням та митним оформленням вантажів. Від цього залежить ціна, зазначена у контракті. «Базис», уже не перший рік працюючи із зарубіжними партнерами, застосовує умови *Incoterms*, які систематизують правила міжнародної торгівлі. Найчастіше застосовувані на ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» - *FOB GIF, EXW, CPT*.

Окрім вищевикладених підходів до ціноутворення, у ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» застосовується система знижок. В основному це стосується продукції компанії «Базисфарм», яка виробляє лікарські препарати. Завод мінеральних добрив надає знижки до 15%, по 1% за кожні додаткові 3000 упаковок препарату. Для дисциплінованих в оплаті та постійних оптових покупців — особливі договірні пільгові умови.

Оскільки це досить молодий завод, стратегію його розвитку можна описати коротко: стратегія завоювання ринку. Розширюючи номенклатуру препаратів, що випускаються, поряд з таким вагомим аргументом як висока якість, що відповідає світовим стандартам GMP, підприємству необхідно завоювати свого покупця, не тільки спираючись на маркетингові інструменти, але і за допомогою розумної цінової політики. Саме на це на Завод мінеральних добриві «Базис» спрямовано систему знижок.

Брокери пропонують певні торгові знижки різним торговим каналам, залежно від обсягів покупок, форми оплати та інших умов (мається на увазі наявність договорів-консигнації чи відповідального зберігання).

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки, що визначають характерні риси цінової політики, що проводиться у ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»:

1. Цінова політика Завод мінеральних добриву спрямовано кінцевого споживача. Основною її вимогою є «задовольнити бажання краще, ніж конкуренти».
2. Цінова політика підпорядкована стратегічній меті розвитку підприємства, орієнтованої на тривалу перспективу.
3. Наявність конкуренції на зовнішньому ринку визначає цінову політику Завод мінеральних добриву.
4. Характерною та відмінною рисою цінової політики Завод мінеральних добриву є її адаптивність до умов зовнішнього та внутрішнього ринків,
5. Рівень ціни деякі види продукції «Базису» регламентується державою.
6. Проведення низки заходів щодо зниження собівартості продукції, що проводяться в Завод мінеральних добриві, викликано об'єктивними особливостями ринкових умов господарювання, що вимагають підтримки певного рівня ціни.
7. Цінова політика щодо нових видів продукції Завод мінеральних добриву будується на основі маркетингових досліджень ринків.
8. Планові ціни будуються за витратним методом та орієнтовані на

необхідний маржинальний дохід.

9. Контрактні ціни формуються з урахуванням умов постачання на основі загальноприйнятих світових стандартів, визначених Incoterms.

10. Використовується гнучка система знижок.

11. Співпраця з провідними закордонними експертами з вивчення ринків мінеральних добрив дозволяє керівництву постійно «тримати руку на пульсі».

Висновки до розділу 2

Позитивно роботу підприємства характеризують такі фактори:

1. У аналізованому періоді підприємству вдалося збільшити обсяг фінансових ресурсів, причому темпи зростання джерел перевищували темпи зростання позикових.

2. Підприємство стабільно отримує прибуток.

3. Відбулося зростання вартості необоротних активів, що збільшило виробничий потенціал підприємства.

4. Підприємство має абсолютний тип фінансової стійкості. Залежність від зовнішніх джерел фінансування незначна, матеріальні запаси повністю покриваються власними оборотними засобами.

5. Баланс підприємства є ліквідним.

Негативними характеристиками фінансово-господарської діяльності підприємства є:

1. Знизилася ділова активність підприємства, що відбилося у скороченні обсягів продажу та прибутку. Погіршення фінансових результатів та зростання джерел фінансових ресурсів знизили показники рентабельності підприємства.

2. Показники ліквідності підприємства у звітному періоді знизилися, а розмір власного оборотного капіталу підприємства скоротився.

Для збільшення ділової активності підприємству доцільно вжити таких заходів:

- розширити ринки збуту;
- розглянути можливість розширення асортименту;
- скоротити час на упаковку та відвантаження готової продукції;
- прискорити період інкасації дебіторської заборгованості;
- розглянути можливість надання комерційного кредиту покупцям:
- інтенсивніше використовувати сучасні форми розрахунків: з використанням вексельних схем, факторингу, форфейтингу.

Реалізація на практиці запропонованих заходів дозволить прискорити оборотність активів, збільшити прибутковість та ділову активність підприємства.

ВИСНОВКИ

На основі досліджень, проведених у кваліфікаційній роботі, отримані такі результати.

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено сутність фінансових ресурсів та запропоновано методику їх аналізу. Встановлено, що фінансові ресурси підприємств – це грошові накопичення та доходи, що створюються у процесі розподілу та перерозподілу виручки та прибутку та зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб. Структура фінансових ресурсів у тісному зв'язку з вартісною структурою продукції, що виробляється підприємством: за джерелами виробництва; за напрямками використання.

Завдяки такому розгляду стає можливим визначити рівень використання фінансових ресурсів підприємств у розподільчих процесах; дати характеристику ефективності функціонування фінансового механізму; простежити рух кожної складової фінансових ресурсів.

За джерелами створення у складі фінансових ресурсів підприємства виділяються: внески фундаторів (учасників, акціонерів); прибуток; заробітня плата; амортизація; цільове фінансування; благодійні внески.

В умовах адміністративно-командної системи формування та розподілу фінансових ресурсів їх угруповання у централізованих та децентралізованих фондах коштів визначалося через директивне планування фінансів. Така надмірна централізація ресурсів послаблювала економічні стимули розширення виробництва, що негативно позначалося результатах фінансово-господарську діяльність підприємства.

На сучасному ж етапі в умовах ринкової економіки, коли підприємства самі визначають напрями своєї діяльності, перед багатьма з них стоїть питання про управління фінансовими ресурсами, тобто формування, розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення максимальної

економічної вигоди та сталого розвитку підприємства у поточному та перспективному періодах.

У другому розділі кваліфікаційної роботи виконано аналіз формування та розміщення фінансових ресурсів ТОВ «Базис». Встановлено, що у 2022 р. сталося скорочення виручки від продукції на 59991,7 тис. грн. У цьому собівартість реалізованої продукції зросла на 0,69%. Внаслідок цього валовий прибуток скоротився до рівня 74,09% минулого року. Чистий прибуток скоротився ще швидшими темпами – до рівня 27,72% минулого року внаслідок неефективності фінансово-інвестиційної діяльності. Фондовіддача скоротилася 2022р. порівняно з минулим роком із 1,18 до 1,06. Цьому сприяло як скорочення обсягу продажу, так і зростання вартості основних засобів на 10 590,7 тис. грн.

Істотно знизилася рентабельність активів та власного капіталу – відповідно на 5,72% та 7,79%. Незважаючи на скорочення середньооблікової чисельності в 2022 р. на 167 осіб, продуктивність праці скоротилася на 5,72%.

Позитивно роботу підприємства характеризують такі фактори:

1. У аналізованому періоді підприємству вдалося збільшити обсяг фінансових ресурсів, причому темпи зростання джерел перевищували темпи зростання позикових.

2. Підприємство стабільно отримує прибуток.

3. Відбулося зростання вартості необоротних активів, що збільшило виробничий потенціал підприємства.

4. Підприємство має абсолютний тип фінансової стійкості. Залежність від зовнішніх джерел фінансування незначна, матеріальні запаси повністю покриваються власними оборотними засобами.

5. Баланс підприємства є ліквідним.

Негативними характеристиками фінансово-господарської діяльності підприємства є:

1. Знизилася ділова активність підприємства, що відбилося у скороченні обсягів продажу та прибутку. Погіршення фінансових результатів та

зростання джерел фінансових ресурсів знизили показники рентабельності підприємства.

2. Показники ліквідності підприємства у звітному періоді знизилися, а розмір власного оборотного капіталу підприємства скоротився.

Для збільшення ділової активності підприємству доцільно вжити таких заходів: розширити ринки збуту; розглянути можливість розширення асортименту; скоротити час на упаковку та відвантаження готової продукції; прискорити період інкасації дебіторської заборгованості; розглянути можливість надання комерційного кредиту покупцям: інтенсивніше використовувати сучасні форми розрахунків: з використанням вексельних схем, факторингу, форфейтингу.

На підставі досліджень розроблено такі пропозиції щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис»:

1. Запропоновано реалізувати інвестиційні проекти на загальну суму 148 млн. грн. Річний ефект від їх реалізації становитиме 52,4 млн. грн. Середній термін окупності всіх проектів становитиме 2,8 років. Після закінчення зазначеного терміну щорічно сума фінансових ресурсів підприємства збільшуватиметься на 52,4 млн. грн.

2. На прикладі амортизації обладнання для виробництва таблетованих лікарських засобів вартістю 200 тис. грн. доведено переваги системи MARCS. Після п'яти років при рівномірній амортизації буде списано 45% первісної вартості, а при прискореній - 63%. На сьомий рік списання відбувається перехід до рівномірної амортизації, яка стає вже вигіднішою, оскільки якби продовжували користуватися прискореною амортизацією, то сума річних амортизаційних відрахувань склала б 11,8 тис. грн. ($58,98 * 20\%$).

3. Обґрунтовано компромісну модель управління фінансуванням оборотних активів, у рамках якої довгострокові пасиви встановлюються у розмірі, що покривають системну частину поточних активів та половину прогнозного значення частини поточних активів, що варіюють.

4. Внаслідок застосування моделі оптимізації коштів Баумола рекомендовано збільшити залишок коштів на рахунку підприємства.

Реалізація зазначених рекомендацій сприятиме зростанню фінансових ресурсів ТОВ «Завод мінеральних добрив «Базис» та раціональнішому їх розміщенню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шовкопляс Н. В. Аналіз підходів до визначення сутності поняття «фінансова стійкість підприємства». *Управління розвитком*. 2013. № 15. С. 147-149.
2. Філонич О. М., Дряпак Я. О. Управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економіка і регіон*. 2012. № 1. С. 199-202.
3. Супрун Н. О. Сутність та зміст поняття управління фінансовою стійкістю підприємства. *Управління розвитком*. 2013. № 16. С. 69-72.
4. Ступка Н. М. Окремі аспекти оцінки фінансової стійкості підприємств. *Університетські наукові записки*. 2019. № 4. С. 348-354.
5. Степанова О. В. Фінансування охорони здоров'я та фіскальна стійкість. *Фінанси України*. 2018. № 7. С. 64-80.
6. Степанова О. В. Обов'язкове медичне страхування як фактор фінансової стійкості охорони здоров'я в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_106
7. Стащук О. В., Гриценюк А. В. Структура капіталу підприємства в контексті досягнення його фінансової стійкості. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка*. 2012. Вип. 19. С. 223-225.
8. Пятківська К. В. Особливості аналізу фінансово-економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. *Управління розвитком*. 2014. № 3. С. 35-37.
9. Приймак І. І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2012. № 3. С. 55–68.
10. Попова Ю. В. Сутність фінансової стійкості підприємства та заходи її забезпечення. *Управління розвитком*. 2013. № 22. С. 15-17.
11. Поверляк Т. І. Фінансово-економічна стійкість як складова економічної стабільності підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського*

державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 1(3). С. 181-186.

12. Олійничук В. М. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах структурних змін податкової політики держави. *Інноваційна економіка*. 2014. № 1. С. 152-159. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_1_26

13. Мухіна Д. І. Формування статистичної оцінки фінансової стійкості підприємства. *Управління розвитком*. 2013. № 22. С. 99-100.

14. Мелень О. В., Сидоренко Ю. В. Фінансова стійкість підприємства як одна із складових його економічної безпеки. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Сер. : *Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2013. № 66. С. 160-165.

15. Матвійчук А. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінаційного аналізу. *Вісник Національної академії наук України*. 2010. № 9. С. 24-46.

16. Ліпич Л. Г., Чуліпа І. Д. Моніторинг і його роль у визначенні фінансово-економічної стійкості машинобудівних підприємств. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Сер. : *Економіка*. 2010. Вип. 13. С. 130-140.

17. Литовченко О. Ю., Калініченко А. Ю. Структурно-функціональне моделювання процесу управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. Вип. 45. С. 175-178.

18. Левицький В. В. Оптимальні підходи аналізу фінансової стійкості підприємства. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Сер. : *Економіка*. 2009. Вип. 12. С. 61-65.

19. Курганський К. С. Фінансова стійкість підприємства: застосування апарату нечіткої логіки для прогнозування банкрутства. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2011. Вип. 85. С. 185-199.

20. Кузенко О. Л. Теоретичні підходи до визначення сутності управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 43. С. 152-157.

21. Костирко Л. А. Інтегрована інформаційна система підтримки фінансової стратегії стійкого розвитку підприємств. *Часопис економічних реформ*. 2013. № 4. С. 91-98.

22. Косова Т.Д., Ярошевська О.В., Соломіна Г.В. Фінансова діагностика і регулювання потенціалу стратегічного розвитку корпоративних підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. №4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/4.pdf DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.2

23. Косова Т.Д., Ярошевська О.В., Соломіна Г.В. Діагностика і регулювання фінансового потенціалу суб'єктів господарювання в системі стратегічного антикризового управління. *Економіка та держава*. 2020. №4. С. 14-18. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.14

24. Косова Т.Д., Терещенко О.В. Регулятори і важелі антикризової політики держави у сфері валютно-економічних відносин. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. № 4(84). С. 19-26. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-4-3>

25. Косова Т.Д., Дєєва Н.Е., Ползікова Г.В. Фінансова архітектура як базис розбудови управління національною економікою. *Економіка та держава*. 2020. №8. С. 49-52. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.15—16.10

26. Косова Т.Д., Дєєва Н.Е., Ползікова Г.В. Фінансова архітектоніка: потенціал розвитку для економіки, менеджменту, маркетингу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №14-15. С.10-16. <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7115&i=1>

27. Косова Т. Д., Терещенко О. В. Трансмісійні механізми впливу лібералізації валютного регулювання на функціонування національної економіки: інвестиційний аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 26 – 32. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.26

28. Косова Т. Д., Терещенко О. В. Поведінковий підхід до регулювання економічних процесів на валютному ринку та їх моделювання. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 47 – 52. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.47

29. Копачова К. І. Управління ризиком зниження фінансової стійкості на туристських підприємствах. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 2. С. 151-157.

30. Карпець О. С., Чуйко І. М., Мілевський С. В. Моделі оцінки фінансової стійкості підприємства: когнітивний підхід. *Бізнес Інформ*. 2012. № 3. С. 54-58.

31. Єлецьких С. Я. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства: якісний підхід. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_16

32. Єлецьких С. Я. Імітаційна модель управління фінансово стійким розвитком підприємства на основі результатів сценарного аналізу. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 8. С. 60-68.

33. Долгошея Н. О. Інтегральна оцінка фінансової стійкості аграрних підприємств в процесі реалізації інновацій. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 60-66.

34. Долгошея Н. О. Значення фінансової стійкості аграрних підприємств для здійснення інноваційної діяльності. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 1-2(1). С. 30-33.

35. Докієнко Л. М., Кочетков В. М., Литвинов Г. С. Чинники управління фінансовою стійкістю підприємств. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка*. 2009. Вип. 11. С. 248-259.

36. Гребенюк Н. О. Динамічний аналіз фінансової стійкості підприємств. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 3. С. 316-322.

37. Городня Т. А., Кузик Т. А. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.16. С. 191-196.

38. Головка О. Г., Ковальов О. Є., Губарев О. О. Сучасні проблеми та перспективи управління фінансовою стійкістю підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 1. С. 48-53.

39. Глушко О. В. Інформаційна база даних для встановлення фінансової складової економічної стійкості підприємства. *Економіка і регіон*. 2013. № 4. С. 130-134.

40. Гладій І. О. Управління фінансовою стійкістю підприємств ресторанного господарства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009. Вип. 1(1). С. 370-375/

41. Гапак Н. М., Капштан С. А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка*. 2014. Вип. 1. С. 191-196.

42. Гайдар С. М. Комплексна оцінка фінансової стійкості торговельних підприємств. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009. Вип. 1(1). С. 595-600.

43. Вознюк А. О. Фінансова стійкість та її значення для економічного розвитку і безпеки підприємства. *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9(1). С. 164-169.

44. Kosova T., Brezhnyeva-Yermolenko O. VAT administration system in Ukraine: adaptation to the requirements of European legislation. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2020. №1 (1). С.76-83. http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/219902/pdf_6